

LESZEK ZYGNER

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych
im. Ignacego Mościckiego w Ciechanowie

ORCID: 0000-0001-9892-7426

leszek.zygner@pansim.edu.pl

Wybór dokumentów Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce (1975–1989) ze zbiorów Archiwum Akt Nowych w Warszawie

Działalność Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce w latach 1975–1989, formalnie podległego nowo powołanemu w 1975 r. wojewodzie ostrołęckiemu, jak również Urzędowi do Spraw Wyznań w Warszawie, była jedną z form realizacji polityki wyznaniowej władz PRL. Poza licznymi dokumentami tego wydziału, które przechowywane są obecnie w Archiwum Państwowym w Warszawie Oddział w Puławsku, zachowało się również wiele dokumentów, które przechowywane są w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. W niniejszym wyborze opublikowano dokumenty dotyczące rozmów z duchownymi prowadzonymi na spotkaniach z przedstawicielami administracji państwowej oraz z dyrektorem wydziału, sprawozdania statystyczne na temat kształtowania się stosunków wyznaniowych w województwie ostrołęckim, sprawozdania roczne o sytuacji wyznaniowej oraz działalności wydziału oraz dokumenty powizytacyjne wydziału.

Słowa kluczowe: Urząd do Spraw Wyznań w Warszawie, Wydział do Spraw Wyznań w Ostrołęce, dokumenty, polityka wyznaniowa w PRL

A Selection of Documents of the Department for Religious Affairs of the Voivodeship Office in Ostrołęka (1975–1989) from the Collections of the Central Archives of Modern Records in Warsaw

The activity of the Department for Religious Affairs of the Voivodeship Office in Ostrołęka in the years 1975–1989, formally subordinate both to the newly established Ostrołęka Voivode (from 1975) and to the Office for Religious Affairs in Warsaw, constituted one of the instruments for implementing the religious policy of the authorities of the Polish People's Republic. In addition to numerous documents of this department currently held in the State Archives in Warsaw, Pułtusk Branch, many documents have also been preserved in the Central Archives of Modern Records in Warsaw. This selection includes documents concerning conversations with clergy conducted during meetings with representatives of state administration and with the director of the department, statistical reports on the development of religious relations in the Ostrołęka Voivodeship, annual reports on the religious situation and on the department's activities, as well as post-inspection documents of the department.

Keywords: Office for Religious Affairs in Warsaw, Department for Religious Affairs in Ostrołęka, documents, religious policy in the Polish People's Republic

W polityce wyznaniowej okresu Polski Ludowej (1944–1989) istotną rolę odgrywał Urząd do Spraw Wyznań, powołany do życia 19 kwietnia 1950 r., a zlikwidowany na mocy ustawy z 23 listopada 1989 r., któremu podlegały odpowiednie struktury terenowe (wydziały wojewódzkie i referaty powiatowe)¹. Po wprowadzeniu reformy administracyjnej kraju 1 czerwca 1975 r. również w nowo powstałym Urzędzie Wojewódzkim w Ostrołęce – na mocy zarządzenia nr 4/75 r. wojewody z 11 czerwca 1975 r. – został powołany Wydział do Spraw Wyznań², który podlegał Urzędowi do Spraw Wyznań w Warszawie, choć formalnie był komórką Urzędu Wojewódzkiego, a jego dyrektorzy byli mianowani i odpowiedzialni za

¹ Więcej na ten temat: H. Misztal, *Polskie prawo wyznaniowe*, t. 1: *Zagadnienia wstępne. Rys historyczny*, Lublin 1996, s. 202–204, 254–259, 261–263; H. Misztal, A. Mezglewski, *Zakres kompetencji, styl działania i cele Urzędu do Spraw Wyznań*, w: *Prawo i polityka wyznaniowa w Polsce Ludowej. Materiały II Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Wyznaniowego (Kazimierz Dolny, 26–28 października 2004)*, red. A. Mezglewski, P. Stanisławski, M. Ordon, Lublin 2005, s. 33–70.

² Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Puławach (dalej: APWP), Urząd Wojewódzki w Ostrołęce, 1313, Zarządzenie Nr 4/75 Wojewody Ostrołęckiego z dnia 11 czerwca 1975 roku, k. 13. Na temat wspomnianego wydziału i jego pracowników zob. L. Zygmier, *Dyrektorzy wydziałów do spraw wyznań urzędów wojewódzkich w Płocku, Ciechanowie i Ostrołęce (1975–1989). Próba nakreślenia portretu zbiorowego*, w: *Urząd do Spraw Wyznań. Struktury – działalność – ludzie*, t. 5: *Kadry*, red. R. Łątka, Warszawa 2025, s. 255–258; tenże, *Wydział do spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce 1975–1988/1989*, [w:] *Urząd do Spraw Wyznań. Struktury – działalność – ludzie*, t. 6: *Główne kierunki działalności 1950–1990*, red. R. Łątka (w druku).

swoją działalność przed wojewodą. W połowie 1988 r., na mocy wcześniejszego Rozporządzenia Rady Ministrów z 14 grudnia 1987 r. w sprawie zasad organizacji i funkcjonowania terenowych organów administracji państwowej³, a także wytycznych dyrektora generalnego Urzędu do Spraw Wyznań Aleksandra Merkera w sprawie wewnętrznej reorganizacji urzędów wojewódzkich i pozostawienia wydziałów wyznaniowych jedynie w urzędach znajdujących się w stolicach diecezji⁴, wojewoda ostrołęcki realizację zadań z zakresu polityki wyznaniowej powierzył pełnomocnikowi do spraw wyznań, którym został dotychczasowy dyrektor miejscowego Wydziału do Spraw Wyznań Eugeniusz Majkowski. Funkcję tę pełnił do końca 1989 r.⁵

W myśl statutu organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce, wprowadzonego zarządzeniem wojewody ostrołęckiego nr 31/75 z 28 sierpnia 1975 r., Wydział do Spraw Wyznań miał zajmować się sprawami z zakresu stosunku między państwem a Kościołem katolickim oraz innymi związkami wyznaniowymi, co wynikało z założeń ogólnej polityki wyznaniowej państwa. W szczególności dotyczyło to spraw:

- związanych z wykonaniem przepisów o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych,
- nadzoru nad zachowywaniem konstytucyjnej zasady ochrony wolności sumienia i wyznania,
- nadzoru nad przestrzeganiem prawa państwowego przez kurie diecezjalne, parafie, instytucje i placówki organizacyjne kościołów i innych związków wyznaniowych oraz przez zakony,
- nadzoru, we współpracy z Kuratorium Oświaty i Wychowania, nad seminariami i szkołami kościelnymi,
- planów związanych z budownictwem sakralnym i kościelnym,
- dotyczących upaństwowienia niektórych nieruchomości kościelnych, a zwłaszcza przejęcia przez państwo dóbr martwej ręki, poręczenia proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzenia Funduszu Kościelnego,
- nadzoru na cmentarzami wyznaniowymi oraz grzebaniem zmarłych,
- nadzoru nad działalnością gospodarczą o celach religijnych, prowadzoną przez osoby prawne niebędące jednostkami gospodarki uspołecznionej,
- udzielania pomocy w rozwijaniu społecznych inicjatyw duchowieństwa,
- koordynacji prac jednostek organizacyjnych Urzędu Wojewódzkiego oraz terenowym organom administracji państwowej w sprawach związanych z działalnością kościołów i innych związków wyznaniowych⁶.

³ H. Misztal, A. Mezglewski, *Zakres kompetencji...*, s. 37.

⁴ Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), Urząd d/s Wyznań, 128/10, Notatka w sprawie wewnętrznej reorganizacji urzędów wojewódzkich i ustanowienia w nich problematyki wyznaniowej, Warszawa 23XII 1987 r., k. 11–12.

⁵ L. Zygmier, *Dyrektorzy wydziałów...*, s. 258.

⁶ APWP, Urząd Wojewódzki w Ostrołęce, 1313, Statut organizacyjny Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce, Ostrołęka 28 VIII 1975 r., k. 291–292.

Nad realizacją wspomnianych założeń polityki wyznaniowej w ramach administracji terenowej szczebla wojewódzkiego i gminnego czuwali kolejni dyrektorzy Wydziału do Spraw Wyznań w Ostrołęce: mgr Jan Antoni Tadrzak (1975–1977), z wykształcenia prawnik, wcześniej pełniący funkcję naczelnika miasta Przasnysza, oraz mgr Eugeniusz Majkowski (1977–1989), z wykształcenia pedagog, pracujący wcześniej w Studium Nauczycielskim w Ciechanowie. O ich działalności oraz o codziennym funkcjonowaniu Wydziału świadczy dość bogata dokumentacja, która znajduje się obecnie w zbiorach Archiwum Państwowego w Warszawie Oddział w Pułtusku (w zespole: Urząd Wojewódzki w Ostrołęce). Zgodnie z założeniami ogólnej polityki wyznaniowej państwa, a także z regulaminem dotyczącym działalności Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie, któremu podlegał wspomniany tu Wydział, wiele dokumentów dotyczących jego bieżącej działalności było przesyłanych do centrali w Warszawie. Obecnie przechowywane są one w zbiorach Archiwum Akt Nowych w Warszawie (w zespole: Urząd do Spraw Wyznań) i właśnie 10 spośród nich zostanie tu opublikowanych. Przy wyborze tych dokumentów starano się uwzględnić kilka ich grup, aby lepiej zobrazować codzienną działalność terenowej administracji wyznaniowej. Są tu więc dokumenty dotyczące rozmów z duchownymi prowadzonymi na spotkaniach z wojewodą, przedstawicielami administracji terenowej oraz z dyrektorem Wydziału, sprawozdania statystyczne na temat kształtowania się stosunków wyznaniowych w województwie ostrołęckim, sprawozdania roczne na temat sytuacji wyznaniowej oraz działalności Wydziału, dokumenty powizytacyjne Wydziału do Spraw Wyznań w Ostrołęce z 1985 r.

Przy edycji prezentowanych materiałów uwzględniono zasady wydawnicze stosowane przy publikacjach źródłowych Instytutu Pamięci Narodowej. Wszelkie ingerencje redakcyjne zostały ujęte w nawiasy kwadratowe, a inne opatrzone przypisanymi oznaczonymi literami. Błędy w tekstach oryginalnych zaznaczono znakiem [!]. W uzasadnionych wypadkach pomyłki i błędy dotyczące osób komentowano w przypisach rzeczowych. Informacje o pieczęciach, podpisach i adnotacjach zostały umieszczone w przypisach tekstowych. Każdy dokument został poprzedzony krótkim regestem z podaniem daty i miejsca jego wydania. Natomiast wszelkie komentarze i wyjaśnienia merytoryczne oraz krótkie informacje o osobach pojawiających się w dokumentach, pozwalające na ich identyfikację, zamieszczono w przypisach rzeczowych oznaczonych liczbami. Dla większej przejrzystości tego wyboru osoby pojawiające się kilka razy w dokumentach zostały tylko raz zidentyfikowane w przypisach, w miejscu, gdzie pojawiły się po raz pierwszy. Na końcu każdego dokumentu umieszczono – zapisując kursywą – informacje o miejscu jego przechowywania, a także podano sygnaturę zbioru, z którego pochodzi dany dokument oraz numery oryginalnych kart.

Edycja źródłowa

Nr 1

1975 październik, Ostrołęka – Notatka ze spotkania księży proboszczów miasta i gminy Chorzele z naczelnikiem Miasta i Gminy Chorzele oraz dyrektorem Wydziału ds. Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce, jakie odbyło się 28 października 1975 r. w Urzędzie Stanu Cywilnego w Chorzelach.

NOTATKA SŁUŻBOWA

ze spotkania księży proboszczów parafii miasta i gminy Chorzele z Naczelnikiem Miasta i Gminy Chorzele¹ oraz Dyrektorem Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce²

Spotkanie odbyło się 28.10.75 r. w Urzędzie Stanu Cywilnego Miasta i Gminy Chorzele.

Na spotkaniu na 3 proboszczów gminy udział wzięło 3 proboszczów, w tym dziekan dekanatu Chorzele³.

Punktualnie o godzinie 15.00 przybyli wszyscy zaproszeni, których powitał Naczelnik Kazimierz Maciejewski. Po krótkiej wymianie zdań na temat sportu Naczelnik przeszedł do omówienia spraw gminy uwzględniając w swoim wystąpieniu między innymi takie zagadnienia jak:

- charakter gminy, jej specyfika i kierunki rozwoju
- główne osiągnięcia w rolnictwie z uwzględnieniem kierunków dalszego rozwoju, programów wzrostu pogłowia, specjalizacji, mechanizacji prac w hodowli, gospodarki na trwałych użytkach zielonych, nawożenia itp.
- akcja „Porządek” w gminie
- budownictwo w Chorzelach i gminie
- urzędy komunalne /oczyszczalnia, wodociągi/
- rozwój przemysłu
- rozwój oświaty i kultury.

Wystąpienie to było przerywane pytaniami wszystkich trzech zaproszonych w zależności od terenu, o którym była mowa. Odpowiedzi udzielane przez Naczelnika bądź Dyrektora Wydziału, jeśli sprawa dotyczyła tematu szerszego niż gmina, zadowolili pytających, co podkreślili w swoich wypowiedziach. W końcowej fazie dyskusji prowadzonej w formie rozmowy, dziekan dekanatu Chorzele przy omawianiu spraw racjonalnej gospodarki terenami na cmentarzach zaprezentował wrażenia ze swojego pobytu w Indiach.

¹ Naczelnikiem Miasta i Gminy Chorzele w latach 1974–1977 był mgr inż. Kazimierz Maciejewski.

² Dyrektorem Wydziału ds. Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce w latach 1975–1977 był mgr Jan Antoni Tadrzak.

³ Chodzi o ks. Witolda Piotra Białego (diecezja płocka) proboszcza i dziekana chorzelskiego w latach 1963–1986.

Na zakończenie spotkania Naczelnik podziękował przybyłym księżom za udział w spotkaniu, punktualne przybycie i pełną frekwencję, wyrażając nadzieję, że spotkanie to nie jest ostatnim gospodarskim spotkaniem i w miarę występujących potrzeb zaprosi księży do dyskusji, co zostało z ich stron zaakceptowane.^a

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 125/66, k. 227, oryginał, mps.

Nr 2

1976 styczeń 2, Ostrołęka – Ankieta dotycząca kontaktów z duchowieństwem rzymskokatolickim w 1975 r. przesłana przez dyrektora Wydziału ds. Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce, mgr. Jana Tadrzaka, do Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie.

KONTAKTY Z DUCHOWIEŃSTWEM RZYMSKOKATOLICKIM w okresie: 1. VI.–20. XII. 1975 r.

I. Rozmowy z biskupami:

Rozmów z biskupami nie było.

Czy zdarzały się przypadki odmowy ze strony biskupów przybycia na zaproszenie władz /podać datę, nazwisko, okoliczności/:

W/w przypadki nie zdarzały się.

II. Problemowe rozmowy indywidualne z księżmi

1. Liczba księży uczestniczących w rozmowach:

- z pracownikami Urzędu Wojewódzkiego – 28
- z naczelnikami gmin i prezydentami miast – 6
- z innymi przedstawicielami władz ---

Ogółem: 34

2. Liczba księży uczestniczących w rozmowach – w układzie diecezjalnym:

Lp	Diecezja	Zaproszeni	Przybyło			
			Ogółem	W tym		
				Czł. Car itas	Dziekanów	Wikariuszy
1	Płocka	15	15	6	2	2
2	Łomżyńska	8	8	3	1	2
3	Warszawska	3	3	---	---	1
4	Olsztyńska	2	2	---	---	1
	RAZEM	28	28	9	3	6

3. Ewentualne uwagi na temat rozmów indywidualnych:

Rozmówcy podkreślali swoją lojalność wobec władz. W rozmowach prowadzonych po 30.XI.75 r. wskazywali na niestosowność wystąpienia biskupa Sikorskiego¹ w Przasnyszu.

^a Po prawej stronie podłużna pieczęć: Dyrektor Wydziału mgr Jan Tadrzak i odręczny podpis.

¹ Biskup Bogdan Marian Sikorski – ordynariusz diecezji płockiej w latach 1963–1988.

III. Spotkania zbiorowe z klerem

1. Wykaz spotkań

	Data	Miejsco- wość	Za- prosz.	Przybyło		Uwagi
				Ogółem	W tym czł. Cari- tas	
Spotkania wojewodów lub wice-województw	---	---	---	---	---	---
Spotkania naczelników gmin lub prezydentów miast	28. X. 75 r. 29. X. 75 r.	Chorzele Przasnysz	3 5	3 ---	---	--- Ks. Kocięcki powiadomił, że otrzymał zakaz udziału i wobec tego nie może przybyć sam jak również zawiadomił proboszczów, jak było umówione. Dlatego też spotkanie odwołano
Ślubowania zbiorowe administratorów parafii	----	----	---	---	---	---
Inne spotkania	---	---	---	---	---	---
RAZEM SPOTKAŃ	1		8	3	---	

2. Liczba księży z poszczególnych diecezji uczestniczących w spotkaniach zbiorowych:

Lp.	Nazwa diecezji	Zaprosz.	Przybyło				Usprawiedliwiona absencja
			ogółem	W tym			
				Czł. Caritas	dziekani	wikariusze	
1	Płocka	3	3	---	1	---	---
	RAZEM	3	3	---	1	---	---

IV. Proboszczowie zobowiązani do złożenia ślubowania, którzy odmówili złożenia go.

Takich przypadków nie zanotowano

V. Udział zakonników /księży i braci/ w spotkaniach i rozmowach:

	Rozmowy indywidualne	Spotkania zbiorowe	Razem
zaproszone	2	---	2
przybyło ogółem	2	---	2
Przybyło członków Caritas	1	---	1

Zakonnicy, którzy odmówili przybycia /podać liczbę osób i nazwę zgromadzenia/
– nie zdarzyło się.

VI. Stanowisko biskupów i kurii biskupich wobec spotkań zbiorowych i rozmów indywidualnych

1. Diecezja płocka – stosowano zakazy
2. Diecezja łomżyńska – stosowano zakazy
3. Diecezja warszawska – brak informacji na ten temat
4. Diecezja olsztyńska – brak informacji na ten temat
5. Diecezja siedlecka – brak informacji na ten temat

Biskup Sikorski na kilka dni przed planowanym spotkaniem zbiorowym w Przasnyszu przypomniał dziekanowi Kocięckiemu² /indywidualnie/ o zakazie brania udziału w zbiorowych spotkaniach.

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 125/68, k. 67–73, oryginał, mps.

Nr 3

1977 wrzesień 29, Ostrołęka – Charakterystyka i ocena wyników polityki wyznaniowej w województwie ostrołęckim w okresie od 1 września 1975 r. do 1 września 1977 r., przesłana do Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie przez dyrektora Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce, mgr. Eugeniusza Majkowskiego.

Poufne

Egz. 1

CHARAKTERYSTYKA I OCENA WYNIKÓW POLITYKI WYZNANIOWEJ w woj. ostrołęckim w okresie od 1. IX. 75 r.–1. IX. 77 r.

Województwo leży w północno-wschodnim rejonie Polski. Obejmuje obszar 6. 472 km². Ogólna liczba ludności województwa wynosi 362 tys., w tym w miastach zamieszkuje 93 tys. osób. Województwo podzielone jest na 43 jednostki administracyjne, w tym:

- 5 urzędów miejskich
- 4 urzędy miejsko-gminne
- 34 urzędy gminne.

Województwo ma charakter rolniczo-przemysłowy. Z rolnictwa utrzymuje się ponad 53,5% ludności. Zatrudnienie w przemyśle wynosi 32,0% ogółu zatrud-

² Ks. Marian Jan Kocięcki (diecezja płocka) był w latach 1974–1980 proboszczem w Przasnyszu, a od 1975 r. pełnił też funkcję dziekana przasnyskiego.

nionych w gospodarce społecznej.

Teren województwa w podziale administracji kościelnej administrowany jest przez 5 kurii: plocką, łomżyńską, warszawską, warmińską i siedlecką. Województwo podzielone jest na 9 dekanatów, 74 parafie i 8 wikariatów, w tym:

Kuria Płocka – 6 dekanatów, 43 parafie i 2 wikariaty,

Kuria Łomżyńska – 3 dekanaty, 21 parafie i 4 wikariaty,

Kuria Warszawska – 8 parafie i 1 wikariat nielegalny,

Kuria Warmińska – 1 parafia i 1 wikariat,

Kuria Siedlecka – 1 parafia.

Razem na terenie województwa pracuje 170 księży.

Czynnych jest 103 kościołów i kaplic /publicznych i półpublicznych/.

Na terenie województwa znajdują się 3 zgromadzenia zakonne męskie i 13 żeńskich.

Domy zakonne męskie: Przasnysz – OO. Pasjonistów, Jaciążek – OO. Salezjanów, Wojciechowice – OO. Pallotynów.

Domy zakonne żeńskie:

1. Zgromadzenie SS Męki Pana Naszego Jezusa Chrystusa – „Pasjonistki” w Jasienicy
2. Zgromadzenie SS Służek Najświętszej Marii Panny Niepokalanej w Kadzidle
3. Kongregacja SS Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus tzw. Tereźjanki w Ostrowi Maz.
4. Zgromadzenie SS Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Obrytem
5. Zgromadzenie SS Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Przasnyszu
6. Zakon Kapucynek św. Klary w Przasnyszu
7. Zgromadzenie SS Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej w Wyszku
8. Zgromadzenie SS Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej w Makowie Maz.
9. Zgromadzenie SS Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej w Długosiodle
10. Zgromadzenie SS Benedyktynek w Fiszorze k. Zabrodzia i w Niegowie
11. Zgromadzenie SS Franciszkanek Rodziny Maryi w Brańszczyku
12. Zgromadzenie SS Matki Boskiej Loretańskiej – Loretto parafia Kamieńczyk
13. Zgromadzenie SS Franciszkanek Maryi w Ostrówku.

Istnieją 3 związki wyznaniowe:

1. Rzymskokatolickie
2. Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w Ostrowi Maz., który skupia 20 wyznawców.

3. Nielegalna sekta Świadków Jehowych [!] licząca około 200 wyznawców. Wyznawcy tej sekty działają w kilku punktach na terenie województwa.

Na terenie województwa istnieją tylko dwa zrzeszenia katolików „Caritas” i „PAX”. Oddział Zarządu Wojewódzkiego „Caritas” w Ostrołęce skupia 14 księży. Członkowie „Caritasu” z dużą ostrożnością odnoszą się do propozycji spotkań na terenie Ostrołęki. Staraniem Wydziału z dniem 1 stycznia 78 r. zostanie przekazany do użytku Zarządu Oddziału Wojewódzkiego „Caritas” samodzielny budynek zakupiony przez Zarząd Główny „Caritas”. Obecnie „Caritas” jest rozbudowywany. Zrzeszenie „Caritas” na terenie województwa prowadzi 1 Dom Pomocy Społecznej dla dorosłych w Przasnyszu i dwa Domy Wychowawcze dla dzieci upośledzonych w Ostrowku i w Niegowie.

Działają dwa Koła „PAX” w Długosiodle i Wyszku z liczbą 20 członków. Koła podlegają Oddziałowi Zarządu w Olsztynie.

W latach 1975–1977 wydano 1 zezwolenie na budowę kościoła. Zezwolono na budowę i remonty 13 obiektów kościelnych.

W 1977 r. władze wojewódzkie wyraziły zgodę na wykup kościoła ewangelicko-augsburskiego w Rozogach parafia Klon Kuria Warmińska. Wykupiony dla potrzeb wyznania rzymskokatolickiego kościół jest już użytkowany. Spowodowało to likwidację odbywania modłów pod krzyżem na otwartej przestrzeni.

Obecnie czynnych jest 1953 grup katechetycznych, gdzie uczęszcza około 49 952 dzieci i młodzieży w stosunku do ogólnej liczby dzieci i młodzieży 74 000 uczęszczających do szkół /dane z K. O. i W./. Umowę o pracę podpisało 21 księży.

Głównym celem polityki wyznaniowej na terenie województwa jest:

- spowodowanie nieingerencji kościoła w sprawy państwowe
- ograniczenie odczytywania listów kierowanych do wiernych przez biskupów i Episkopat sprzecznych z interesami państwa
- lojalność księży wobec władz administracyjnych i politycznych
- podporządkowanie się przepisom dotyczącym budownictwa sakralnego i kościelnego oraz jego ograniczenie
- związanie osób duchownych z „Caritas”
- działalność Wydziału na rzecz podpisywania umów o pracę przez księży pracujących w punktach katechetycznych
- troska o zabytki sakralne, szczególnie klasy zerowej.

Przepisy prawne, które zabezpieczają wszystkim obywatelom prawo do wolności sumienia i wyznania w pełni są przestrzegane przez władze administracyjne i polityczne. W pełni respektuje się konstytucyjną zasadę wolności sumienia i wyznania zapewniając ludziom wierzącym możliwość zaspokajania ich potrzeb religijnych za pośrednictwem religijnych instytucji, co jednak nie dotyczy działaczy społeczno-politycznych i osób pełniących odpowiedzialne funkcje gospodarcze i państwowe.

Nie ogranicza się ilości organizowanych punktów katechetycznych. Treść nauczania zależy wyłącznie do kościoła, staramy się jednak rozpoznać czy treści nie są jaskrawo sprzeczne z moralnością socjalistyczną.

Działające zgromadzenia zakonne męskie i żeńskie mają możliwość egzystencji i wykonywania funkcji określonych przez ich konstytucje. W miarę potrzeb wydawane są zezwolenia na publiczną działalność Kościoła, np. w zakresie imprez masowych, uroczystości wewnętrznych itp.

Odstąpiliśmy od kontroli punktów katechetycznych.

Kontakty duchowieństwa parafialnego z władzami wojewódzkimi układają się w zasadzie prawidłowo. 21 księży ma podpisane umowy, jednak fakt ten budzi pewne obawy wśród zainteresowanych /szczególnie w diecezji warszawskiej i łomżyńskiej/, gdyż według ich oceny, ordynariusze bardzo ostro rozliczają się z tymi, o których dowiedzą się, że nauczają religii za wynagrodzeniem. Wśród kleru istnieje duże zróżnicowanie. Są proboszczowie, którzy wiernie wykonują zalecenia ordynariuszy, jak również pewna grupa, którzy w pełni nie podporządkowują się swoim przełożonym. Wydział do Spraw Wyznań w okresie dwóch lat przeprowadził rozmowy z 156 księżmi. Spora grupa z własnej inicjatywy zgłasza się do Wydziału. Spora grupa księży zainteresowana jest funduszem emerytalnym. Szereg księży określa się jasno i prostolinijnie. Nie odczuwa się negatywnej polityki duchownych do reformy oświaty. Dąży się do harmonijnego układania stosunków z duchowieństwem pracującym na terenie województwa. Współdziałanie to obejmuje takie dziedziny jak: kształtowanie właściwego stosunku do pracy, własności społecznej, stworzenie klimatu moralnego postępowania dla pewnych negatywnych zjawisk społecznych, jak alkoholizm, chuligaństwo, praworządność w życiu rodzinnym, zaangażowanie w życiu społecznym i ekonomicznym województwa. Przytłaczająca większość duchowieństwa akceptuje przemiany społeczno-gospodarcze zachodzące w naszym województwie. Prawie wszyscy duchowni uczestniczyli w wyborach do Sejmu i Rad Narodowych /21 marca 1976 r./.

W większości duchowieństwo w swojej pracy ogranicza się do wykonywania funkcji religijnych, nie angażując swojego autorytetu w awanturnictwo polityczne. Zdarza się jednak, że niektórzy księża wbrew realnym faktom szerzą defetystyczne tezy o zagrożeniu Kościoła i wiary. Zarzucają władzom wojewódzkim jakoby utrudniały budownictwo sakralne itp. W Ostrówku par. Klembów powstała samowola, kiedy to pobudowano drewniany obiekt użytkowany jako kaplica. Doszło do tego z winy ks. Drożdża¹ przy pełnej aprobachie biskupa Modzelewskiego. Biskup Modzelewski² wszelkie bezprawne działania kwalifikuje jako wolę ludu bez żadnej winy kleru. W październiku ks. Dróżdź bez zezwolenia ma przystąpić do samowolnej budowy kościoła na własnej posesji. Nie chce przyjąć do wiado-

¹ Ksiądz Henryk Paweł Drożdż (archidiecezja warszawska) był wikariuszem w Klembowie w latach 1966–1981, a w latach 1981–1993 proboszczem nowo erygowanej parafii w Ostrówku.

² Biskup Jerzy Modzelewski był biskupem pomocniczym warszawskim w latach 1958–1986.

mości zlokalizowania kościoła w miejscu wskazanym przez Wydział /wskazano 4 posesje/. Również i ten wybryk biskup Modzelewski w pełni akceptuje określając jako „wolę ludu”. Polubownie została załatwiona sprawa w par. Kadzidło /budowa stadionu w pobliżu cmentarza grzebalnego/.

Polityka wyznaniowa władz politycznych i administracyjnych w województwie jest zgodna z ustawą z dnia 23 czerwca 1971 r., jak i przemówieniem I Sekretarza KC PZPR w dniu 5 IX 1976 r. w Mielcu.

Reasumując, można stwierdzić, że większość osób duchownych w sposób zdecydowany odcina się od prowokacyjnych działań elementów antysocjalistycznych. Miały miejsce w kazaniach duchowieństwa z własnej inwencji apele o rzetelną pracę /szczególnie w okresie żniw/ dla dobra Ojczyzny. Realizację polityki wyznaniowej na terenie województwa oceniam prawidłowo.

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 127/67, k. 190–194, oryginał, mps.

Nr 4

1979 styczeń 8, Ostrołęka – Sprawozdania o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału d/s Wyznań w Ostrołęce w 1978 r.

Sprawozdanie

o sytuacji wyznaniowej na terenie województwa ostrołęckiego i działalności Wydziału do Spraw Wyznań za rok 1978

A. Dane statystyczne opisowe

1. W dniu 1.III.1978 r. powołano Z.O. ZK Caritas w Ostrołęce, który otrzymał siedzibę w czerwcu tegoż roku. ZK Caritas skupia 13 księży prezentujących postawy postępowe. Od czasu otrzymania pomieszczenia dla Z.O. odbywają się systematyczne zebrania, w których bierze udział około 80% członków. Po raz pierwszy zorganizowano w dniu 28. XII. 1978 r. wspólny opłatek, co spotkało się z zadowoleniem i pozytywną opinią ks. caritasowców. Należy dodać, że odbyte zebrania były poświęcone sprawom organizacyjnym oraz społeczno-gospodarczym rozwojowi kraju i województwa.
2. Na terenie województwa nie występują zorganizowane ośrodki oaz żywego Kościoła. Natomiast młodzież tutejszego terenu bierze udział w oazach organizowanych w woj. suwalskim i nowosądeckim. Rekrutuje się ona głównie ze środowisk Ostrołęki, Ostrowi Maz., Myszyńca, Małkini i Kadzidła, bowiem w tych parafiach prowadzą czynną działalność w tym zakresie specjalnie do tego powołani wikariusze /ks. ks. Sz. Mitros¹, E. Leśniak²,

¹ Ksiądz Szczepan Mitros (diecezja łomżyńska) – wikariusz w Ostrołęce.

² Ksiądz Eugeniusz Leśniak (pallotyn) – wikariusz w Wojciechowicach.

S. Stypułkowski³, S. Łatwajtys⁴, M. Jamiołkowski⁵, J. Urban⁶/. W okresie ferii zimowych i wakacji, podczas 2-tygodniowych turnusów łącznie w oazach wzięło udział 150 osób.

3. Olbrzymia większość księży zamieszkałych na terenie województwa wykazuje postawy pozytywne i bierne wobec ustroju i władz PRL. Niemniej jednak 19 spośród nich wykazuje fanatyzm religijny oraz gorliwie wykonuje wszelkie polecenia Episkopatu i ordynariuszy poszczególnych kurii. Księża ci wykazują tendencję do szkodliwych politycznie wystąpień z ambon oraz negatywnych komentarzy wobec władz państwowych z okazji czytania różnorodnych listów pasterskich.

Na przestrzeni 1978 r. zanotowano kilkanaście wypadków organizowania pielgrzymek bez zezwoleń. W jednym wypadku stwierdzono samowolne prowadzenie remontów obiektów sakralnych i kościelnych. Ponadto w miejscowości Ostrówek rektor tamtejszej nielegalnej kaplicy ks. H. Drożdż nadal czynił przygotowania do budowy kościoła, gromadząc niezbędny materiał budowlany. Zaś w parafii Kadzidło miejscowi wikariusze /J. Urban i J. Filipkowski⁷/ podsycali wiernych do konfliktu z władzami na tle budowy ośrodka sportowego dla młodzieży.

4. Zorganizowane koła katolików świeckich na przestrzeni 1978 roku nie przejawiały większej aktywności w życiu politycznym. Dopiero w dniu 22.XI.1978 r. został zarejestrowany Oddział Wojewódzki Stowarzyszenia PAX w Ostrołęce. Dotychczas Zarząd tego Oddziału skupiał uwagę na sprawach organizacyjnych. Nie mniej [!] jednak należy zaznaczyć, że w większych ośrodkach parafialnych aktywną działalność przejawiają nieformalne grupy świeckiego aktywu kościelnego. Często służą one radą i pomocą na rzecz kleru parafialnego. Wśród nich spotyka się osoby piastujące nawet kierownicze stanowiska w administracji.
5. Fakt wyboru Polaka na papieża został z zadowoleniem przyjęty przez kler parafialny. Księża spodziewają się dalszej normalizacji stosunków między państwem a kościołem. Niektórzy liczą na daleko idące ułatwienia w funkcjonowaniu instytucji kościelnej. Większość z nich ma nadzieję, że całkowita normalizacja tych stosunków pozwoli im na wykonywanie zawodu bez obaw stosowania represji ze strony władz kościelnych bądź państwowych.
- B. Jednym z elementów przysparzających kłopotów władzom świeckim były wspomniane już postawy księży aktywnie zaangażowanych w działalności duszpasterskiej. Ponadto wiele trudności przysparza ordynariusz diecezji

³ Ksiądz Stanisław Stypułkowski (diecezja łomżyńska) – wikariusz w Ostrowi Mazowieckiej.

⁴ Ksiądz Stanisław Łatwajtys (diecezja łomżyńska) – wikariusz w Myszyńcu.

⁵ Ksiądz Marian Jamiołkowski (diecezja łomżyńska) – wikariusz w Małkini.

⁶ Ksiądz Jan Franciszek Urban (diecezja łomżyńska) – wikariusz w Kadzidl

⁷ Ksiądz Jan Filipkowski (diecezja łomżyńska) – wikariusz w Kadzidle.

łomżyńskiej bp. M. Sasinowski⁸, który uporczywie domagał się zezwoleń i lokalizacji na budownictwo sakralne i kościelne bez głębszego uzasadnienia. Podobne stanowisko w tej kwestii zajmował sufragan kurii warszawskiej bp. J. Modzelewski odnośnie lokalizacji kościoła w Ostrówku. Niezależnie od tego obaj bp. popierali nielegalne budownictwo i prowadzenie remontów obiektów sakralnych i kościelnych.

- C. Władze administracyjno-polityczne województwa wiele uwagi poświęcały problemom wyznaniowym. Szczególną troską wykazywały w kwestii wydawania zezwoleń na budownictwo sakralne i kościelne. W tej sprawie m.in. Wojewoda Ostrołęcki⁹ odbył spotkanie z ordynariuszem diecezji łomżyńskiej. Dokonywano też oceny postaw poszczególnych księży oraz przedsiębrano środki zaradcze wobec duchownych reprezentujących postawy szkodliwe politycznie. Ponadto przeprowadzono szereg rozmów z księżmi, mając na uwadze kształtowanie ich lojalnych postaw. Efektem tych działań było m. in. zmniejszenie pod koniec roku ilości pielgrzymek oraz wyciszenie konfliktów w Ostrówku i Kadzidle, jak też i to, że na przestrzeni roku sprawozdawczego do Wydziału do Spraw Wyznań nie wpłynęły żadne petycje ze strony wiernych o charakterze postulatywnym w sprawach wyznaniowych.

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 127/71, k. 26–28, oryginał, mps.

Nr 5

1980 styczeń 8, Ostrołęka – Sprawozdania o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału d/s Wyznań w Ostrołęce w 1979 r. wraz załącznikiem zawierającym dane na temat stosunków wyznaniowych w województwie ostrołęckim w latach 1975–1979

Sprawozdanie o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału do Spraw Wyznań za 1979 r.

A. Charakterystyka rozwoju stosunków w sferze wyznaniowej

Teren województwa ostrołęckiego w podziale administracji kościelnej administrowany jest przez pięć kurii. Postawy poszczególnych kurii są różne. Poprawnie stosunki Wydziału do Spraw Wyznań układają się z Kurią Płocką i Warmińską. Natomiast postawa Kurii Łomżyńskiej i Warszawskiej budzi wiele zastrzeżeń. Postawę obydwu kurii cechuje upartość w dążeniu do wytyczonego celu i brak lojalności wobec władz administracyjnych. Biskup Łomżyński w czasie wizytacji poszczególnych parafii zachęca ludność, aby występowała do władz z petycjami w sprawie budownictwa sakralnego /ludność wsi Krysiaki gm. Myszyniec, miesz-

⁸ Biskup Mikołaj Sasinowski – ordynariusz łomżyński w latach 1970–1982.

⁹ Wojewodą ostrołęckim w latach 1977–1983 był Stanisław Migma.

kańców wsi Borawe gm. Rzekuń/. Również nieprzejednane stanowisko reprezentuje biskup J. Modzelewski w sprawie lokalizacji kościoła w Ostrówku. Obydwa czynią starania rozbicia od wewnątrz ZK Caritas.

Olbrzymia większość księży pracujących na terenie województwa wykazuje postawy pozytywne i bierne wobec ustroju i władz PRL. Nie obserwuje się wrogich wystąpień przeciw ustrojowi socjalistycznemu. Niemniej jednak dziewiętnastu spośród nich wykazuje fanatyzm religijny oraz bardzo gorliwie wykonuje wszelkie polecenia Episkopatu i ordynariuszy poszczególnych kurii. Księża ci wykazują tendencję do szkodliwych politycznie wystąpień z ambon oraz komentarzy wobec władz państwowych z okazji czytania różnorodnych listów pasterskich.

Dość liczna grupa księży czynnie włącza się do realizacji programu FJN np. poprzez zachęcanie do udziału w czynach społecznych na rzecz danego środowiska, wydajniejszej pracy, zwalczania pijaństwa.

Na terenie województwa działa tylko Stowarzyszenie PAX. Zostało ono zarejestrowane 20.IX.1978 r. Działalność Stowarzyszenia zgodna jest ze Statutem. W 1979 roku Oddział Wojewódzki Stowarzyszenia PAX swoją działalność koncentrował na następujących zagadnieniach:

- pontyfikat Jana Pawła II
- dorobek 35-lecia PRL
- umacnianie ideowe, społeczne i organizacyjne Stowarzyszenia
- rozwijanie działalności społecznej na rzecz umacniania rodziny
- rozwijanie aktywności społecznej i obywatelskiej duchowieństwa parafialnego na rzecz utrzymania jedności moralno-politycznej narodu
- popularyzacja Wytocznych KC PZPR na VIII Zjazd Partii.

Okres sprawozdawczy dla Wydziału do Spraw Wyznań był okresem spokojnym. Trudności z którymi się Wydział parał dotyczyły pozostałości z lat ubiegłych, jak np. sprawa lokalizacji kościoła w Ostrówku i budowa stadionu dla młodzieży w Kadzidle. W roku 1979 nie udało się rozwiązać sprawy lokalizacji kaplicy w parafii Rzekuniu/wieś Kamionka. Wymienione sprawy pozostały do rozwiązania na 1980 rok.

B. Zagadnienia związane z funkcjonowaniem wydziału

W roku 1979 Wydział do Spraw Wyznań pracował na podstawie opracowanego planu kierując główną uwagę na następujące zagadnienia:

- lokalizację duchowieństwa parafialnego
- pozyskanie jak największej liczby księży do podpisania umów o pracę
- umocnienie i rozbudowę ZK Caritas
- uregulowania spraw spornych dotyczących budownictwa sakralnego i kościelnego
- czuwanie nad prawidłowym stosowaniem wydanych zarządzeń przez jednostki podporządkowane
- zapobieganie nielegalnemu budownictwu sakralnemu i kościelnemu.

W celu ujednolicenia i wdrażania polityki wyznaniowej na terenie województwa zostało opracowane i wydane Zarządzenie Wojewody Ostrołęckiego w sprawie polityki wyznaniowej na terenie województwa ostrołęckiego /11.IX.1979 r./.

Ponadto odbyło się szkolenie naczelników miast i gmin dotyczące realizacji polityki wyznaniowej.

W celu upowszechnienia zasad polityki wyznaniowej Dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań¹ odbył spotkania z aktywnym partyjnym i administracyjnym:

- spotkanie z sekretarzami propagandy komitetów gminnych PZPR
- spotkanie z kierownikami USC z terenu całego województwa
- spotkanie z lektorami KW PZPR prowadzącymi szkolenia w grupach kandydackich PZPR
- spotkanie z kierownikami szkoleń w POP na terenie miasta Ostrołęki.

W Wydziale do Spraw Wyznań zatrudnione są tylko dwie osoby. Przy rozległym terenie i ograniczonym limicie na samochód służbowy działalność Wydziału jest ograniczona.

W minionym okresie sprawozdawczym pracę Wydziału oceniam pozytywnie:

- nie dopuszczono do żadnej samowoli budowlanej
- nie powstały dodatkowe punkty zapalne między poszczególnymi kuriami a Wydziałem
- wyciszono nacisk niektórych środowisk w sprawie budownictwa sakralnego i kościelnego
- pozyskano wielu księży do współdziałania z Wydziałem
- uzupełniono akta osobowe proboszczów o brakujące ślubowania, życiorysy, kwestionariusze^a.

C. Podstawowe dane, obrazujące kształtowanie się stosunków wyznaniowych w pięcioleciu 1975–1979 /dotyczy wyłącznie Kościoła rzymskokatolickiego/

¹ Chodzi o dyrektora Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce, mgr. Eugeniusza Majkowskiego, który swoje obowiązki pełnił w latach 1977–1989 (od końca 1988 r. jako pełnomocnik wojewody).

^a Po prawej stronie podłużna pieczętka: Dyrektor Wydziału mgr Eugeniusz Majkowski i odręczny podpis.

Wybór dokumentów Wydziału do Spraw Wyznań...

Lp	Wyszczególnienie	1975	1976	1977	1978	1979
1.	Placówki kościelne					
	a. parafie razem	73	73	74	75	75
	b. nowoutworzone parafie	---	---	1	1	---
	- legalnie	---	---	1	1	---
	- nielegalnie	---	---	---	---	---
	c. domy zakonne męskie	2	2	2	2	2
	d. domy zakonne żeńskie	19	19	19	18	18
	e. punkty katechetyczne razem	brak	brak	332	328	302
	- w tym pomieszczeniach prywatnych	danych	danych	246	239	216
2.	Duchowieństwo i zakonnice					
	a. księży razem	172	172	170	177	194
	- diecezjalni	159	159	152	147	147
	- zakonnici	13	13	18	17	23
	b. zakonnice razem	152	152	152	147	147
	c. alumni seminariów diecezjalnych i zakonnych razem	---	---	---	---	---
	d. przyjęci na I kurs WSD	---	---	---	---	---
3.	Ruch kadrowy proboszczów i administratorów parafii					
	a. nowo mianowani proboszczowie i adm[inistratorowie] par[afii]	5	4	5	6	6
	b. zastrzeżenia wydziału do projektów nominacji	---	---	---	---	---
	c. ślubowanie proboszczów					
	- uzyskane	3	2	4	2	6
	- zaległe	---	---	---	4	10
4.	Praca z duchowieństwem					
	a. spotkania z biskupami	---	---	---	1	---
	b. spotkania z duchowieństwem	34	69	106	149	169
	- indywidualne	28	64	99	130	153
	- zbiorowe	6	5	7	19	16
	c. liczba umów o nauczanie religii	13	14	19	20	21
5.	Wyjazdy zagraniczne duchowieństwa					
	a. księży wyjeżdżający za granicę	19	9	5	8	7
	b. odmowy wydania paszportów	---	---	1	1	2
6.	Stowarzyszenie Katolików „Caritas”					
	a. członkowie koła księży „Caritas”	---	---	---	13	15
	b. liczba zebrań koła księży	---	---	---	4	12
7.	Obiekty sakralne i budownictwo					
	a. kościoły i kaplice razem	103	103	101	101	101
	b. wydane zezwolenia na budownictwo sakralne razem	6	3	6	7	6
	- budowa nowych kościołów i kaplic	4	---	---	2	3
	- odbudowa, przebudowa, rozbudowa	1	1	3	---	---
	- remonty	1	2	3	5	3
	c. wydane zezwolenia na budownictwo kościelne /plebanie, domy zakonne, inne obiekty/ razem	1	9	7	7	8
	- budowa nowych obiektów	---	4	4	5	5
	- odbudowa, przebudowa, rozbudowa	1	2	2	---	3
	- remonty	---	3	1	2	---
	d. samowole budowlane razem	1	---	---	---	---
	- obiekty sakralne	1	---	---	---	---
	- inne obiekty	---	---	---	---	---
8.	Nieruchomości kościelne					
	a. nowo nabyte nieruchomości razem	---	---	---	---	2
	- przez jednostki kościelne	---	---	---	---	1
	- przez osoby duchowne /księży i zakonnice/	---	---	---	---	1

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 127/74, k. 25–29, oryginał, mps.

Nr 6

1981 styczeń 24, Ostrołęka – Sprawozdanie o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału d/s Wyznań w województwie ostrołęckim w 1980 r.

Ostrołęka, dnia 24. I. 1981 r.^a

^bPoufne

Egz. nr 1

MINISTER

Kierownik Urzędu do Spraw Wyznań

Zgodnie z pismem Nr Og-210/1/81 z dnia 8.I.1981 r. informuję:

– w działalności poszczególnych kurii podległych nam fragmentarycznie diecezji /płocka, łomżyńska, warszawska, siedlecka i warmińska/ za rok 1980 nie nastąpiły istotniejsze zmiany. Poszczególni ordynariusze w swoim postępowaniu na ogół kierowali się zaleceniami i postanowieniami kolejnych konferencji plenarnych Episkopatu Polski. W okresie napiętej sytuacji społeczno-politycznej i ekonomicznej w kraju biskupi przeważnie zajmowali postawy bierne – negatywnych oficjalnych wystąpień nie zanotowano. Niektórzy jak np. Ordynariusz Łomżyński bp. Mikołaj Sasinowski i Ordynariusz Płocki bp. Bogdan Sikorski w tym okresie czasu zachęcali duchownych do rozładowywania napięć społecznych w podległych im środowiskach wiernych oraz zalecali modły o spokój, ład i porządek w kraju. W drugiej połowie 1980 roku głównie na terenie diecezji łomżyńskiej i płockiej zanotowano presję ordynariuszy na władze wojewódzkie w kierunku zwiększenia budownictwa kościelnego i sakralnego. Wyrazem tego było między innymi wszczęcie nielegalnych budów kaplic w Kozikach gm. Ostrów Maz. i Dręszewie gm. Dąbrówka, a ponadto postawienie szeregu żądań budowlanych przez Ordynariusza Diecezji Łomżyńskiej biskupa M. Sasinowskiego podczas rozmowy z Przewodniczącym WRN w Ostrołęce, która miała miejsce w dniu 11.X.1980 r. Odbiciem tego jest także fakt złożenia przez poszczególne kurie diecezjalne 37 wniosków na budownictwo sakralne i kościelne w 1981 r., z czego 20 dotyczy budowy kościołów i kaplic;

– postawa duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na terenie województwa w omawianym okresie w zdecydowanej większości była pozytywna. Nie zanotowano z ich strony negatywnych wystąpień lub działalności oraz prób wiązania się z opozycją polityczną w kraju. Większość duchownych w sposób oficjalny i nieoficjalny dawała wyraz trosce o spokój i dobro naszego kraju i w tym duchu oddziaływała na wiernych;

– w ostatnim kwartale 1980 roku zanotowano zaktywizowanie działalności niektórych środowisk katolickiego aktywu świeckiego. Znalazło to między innymi

^a Poniżej pieczęć z datą wpływu do Urzędu do Spraw Wyznań: URZĄD DO SPRAW WYZNAŃ, Wpłynęło dn. 30 I 1981; Wyd. 7; Nr 625; Zał. ---.

^b W lewym górnym rogu pieczętka podłużna: Urząd Wojewódzki w Ostrołęce Wydział do Spraw Wyznań i liczba dziennika: Wz.Pf. 0312/2/2/81.

wyraz w zgłoszonych przez NSZZ „Solidarność” przy Zakładach Mięsnych i OZCP w Ostrołęce postulatach do Wojewody Ostrołęckiego o wprowadzenie niedzielnych transmisji mszy w telewizji oraz nauki religii do szkół. Ponadto w niektórych środowiskach, głównie wiejskich, zanotowano presję komitetów rodzicielskich na kierownictwo szkół podstawowych w celu wywieszania w tych obiektach emblematów religijnych. Na skutek powyższego emblematy te wywieszono w 6 szkołach podstawowych na terenie województwa tj. w gminie Kadzidło – w Dylewie, Piaseczni, Strzałkach, w gminie Krasnosielc – w Rakach, w gminie Sypniewo – w Rawie, w gminie Małkinia – w Kiełczewie. Niezależnie od powyższego w jednym przypadku tj. w miejscowości Lipa gm. Jednorożec, p. filialny Święte Miejsce od 26.XII.1980 r. zanotowano odprawienie bez zezwolenia mszy w miejscowej remizie strażackiej. Według wyjaśnień proboszcza parafii ks. Jana Pakieły¹ stan ten zaistniał ze względu na żądanie wiernych i ma trwać do 31.III.1981 roku ze względu na dużą odległość i słabą komunikację z siedzibą parafii.

Należy podkreślić, że działające na terenie województwa: ZK „Caritas” i Stowarzyszenie „PAX” w omawianym okresie nie wykazywały większej inicjatywy. Ich działalność była zgodna z obowiązującymi statutami;

– na terenie województwa duszpasterstwo akademickie nie jest prowadzone. Natomiast zanotowano tendencje rozwoju ruchu oazowego z młodzieżą szkolną, a nawet akademicką, głównie na terenie diecezji płockiej. Po raz pierwszy na podległym nam terenie tej diecezji w 1980 roku zorganizowano cztery turnusy obozowe, w których uczestniczyło ogółem 145 osób, z tego 19 studentów Akademii Medycznej z Gdańska. Ogółem szacuje się, że w ruchu „Światło-Życie” z terenu tut. województwa bierze udział około 500 dzieci i młodzieży, z tego w 1980 roku w obozowej akcji oazowej wzięło udział 78 osób. Należy zaznaczyć, że pomimo zaktywizowania działalności na odcinku duszpasterstwa młodzieżowego nastąpił spadek powołań kapłańskich z 21 w roku 1979 do 12 w roku 1980.

Dotychczasowa działalność Komisji Wspólnej bardzo pozytywnie oceniana jest przez kler świecki i zakonny. Kler diecezjalny oczekuje rozwiązania następujących spraw:

- rozwiązania sprawy ubezpieczenia dla duchownych,
- statusu prawnego dla kościoła,
- zwiększenia wydawanych zezwoleń na budownictwo sakralne i kościelne,
- wyjaśnienia istnienia i działalności ZK Caritas.

Wierni oczekują rychłego wprowadzenia nauki religii do szkół oraz transmisji telewizyjnej mszy w niedziele i święta. Wyrazem tego są liczne postulaty do władz wojewódzkich. Obserwuje się małe zainteresowanie przebiegiem prac Komisji Wspólnej ze strony działaczy partyjnych i państwowych.

Władze administracyjno-polityczne województwa wiele uwagi poświęcają problemom wyznaniowym. Wszystkie sprawy trudne i odpowiednie decyzje podejmowane są kolektywnie. Nie dopuszcza się do działań nieodpowiednich, które po-

¹ Ksiądz Jan Pakieła (diecezja płocka) – w latach 1977–2007 proboszcz parafii w Świętym Miejscu.

wodowałyby zadrażnienia. W tym celu Przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej spotkał się z Ordynariuszem Łomżyńskim² biskupem J. Modzelewskim.

Wykonano w 2 egz.^c

Egz. nr 1 – adresat

Egz. nr 2 – a/a

Druk: E P

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 127/103, k. 38–41, oryginał, mps.

Nr 7

1983 styczeń 28 Ostrołęka – Sprawozdanie o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału d/s Wyznań w województwie ostrołęckim w 1982 r.

^aPoufne

Egz. nr 1

Sprawozdanie z sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału za rok 1982

W działalności poszczególnych kurii podlegających nam fragmentarycznie diecezji /płocka, łomżyńska, warszawska, warmińska i siedlecka/ w roku 1982 nie nastąpiły istotniejsze zmiany z wyjątkiem Kurii Łomżyńskiej, gdzie nastąpiła zmiana ordynariusza na skutek śmierci bp M. Sasinowskiego. Ordynariusze w swoim postępowaniu kierowali się zaleceniami i postanowieniami kolejnych konferencji Episkopatu. W okresie trudnej sytuacji ekonomiczno-politycznej zajmowali postawy mało aktywne na rzecz rozładowywania napięć. Nie odnotowano wystąpień szkodliwych. Sufragan łomżyński bp Tadeusz Zawistowski¹ w jednym z kazań nawoływał ludność do uczciwej pracy na rzecz społeczeństwa, gdyż jest to jedyna droga umożliwiająca wyjście z kryzysu ekonomicznego i moralnego. Postawa Ordynariusza Płockiego bp B. Sikorskiego jest pozytywna. Podobną postawę reprezentuje bp J. Obląk² Ordynariusz Warmiński. W trakcie rozmów Wojewody Ostrołęckiego³ z bp B. Sikorskim i M. Sasinowskim wykazywali dużą troskę o internowanych. Rodziny ich były otaczane opieką ze strony Kościoła.

² Wyrażna pomyłka. Biskup Jerzy Modzelewski był sufraganem warszawskim, a nie ordynariuszem łomżyńskim. Wspomniane spotkanie miało miejsce 18 marca 1980 r. Por. Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Pułtusk, Urząd Wojewódzki w Ostrołęce, sygn. 2035, Pismo do Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie (Fundusz Kościelny), Ostrołęka 25 III 1980 r., k. 35.

^c Po prawej stronie podłużna pieczętka: Dyrektor Wydziału mgr Eugeniusz Majkowski i odręczny podpis.

^a W lewym górnym rogu pieczętka podłużna Urząd Wojewódzki w Ostrołęce Wydział d/s Wyznań i liczba dziennika Wz. 0312/1/83

¹ Biskup Tadeusz Józef Zawistowski – biskup pomocniczy łomżyński w latach 1973–2006.

² Biskup Jan Obląk – biskup pomocniczy warmiński w latach 1962–1982, a następnie ordynariusz warmiński (1982–1988).

³ Chodzi o Stanisława Migzę, wojewodę ostrołęckiego w latach 1977–1983.

Postawa duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na terenie województwa w minionym okresie w zdecydowanej większości była pozytywna. W 1982 r. zanotowano 27 wystąpień szkodliwych pod względem społecznym. Jeden z duchownych zakonnych był aresztowany Czesław Wojtach⁴ ze zgromadzenia O. Pasjonistów z Przasnysza. Grupa księży o postawie negatywnie szkodliwej liczy 10 osób, wśród niej czterech proboszczy. W swoich wystąpieniach poddawali krytyce wprowadzenie stanu wojennego, publicznie ubolewali nad losem internowanych i ich rodzin. Negowali zarządzenia władz odnośnie rozwiązywania NSZZ Solidarność. Obwiniają władzę za zaistniały stan.

W minionym okresie działalność stowarzyszeń świeckich nie wykazywała aktywności politycznej. Jedynie stowarzyszenie PAX czynnie włączyło się do działalności PRON. PZKS nie przejawiało żadnej działalności.

Na terenie województwa praktycznie nie istnieją inne wyznania. Kościół Adventystów dnia 7-go liczy zaledwie 14 członków.

Inicjatywy władz administracyjnych i politycznych przejawiały się w wielu kierunkach. Starano się ograniczyć do minimum żądania odnośnie budownictwa sakralnego i kościelnego. W celu zapobieżenia negatywnego oddziaływania kleru parafialnego na ludność Wojewoda Ostrołęcki prowadził rozmowy z Ordynariuszem Płockim bp B. Sikorskim /5.IV.1982 r./ i Ordynariuszem Łomżyńskim bp M. Sasinowskim /19.IV.1982 r./. W trakcie spotkania omówiono sprawy nurtujące obydwie strony:

- nadużywanie ambon przez niektórych księży,
- bierność większości kleru w wysiłkach na rzecz odprężenia i pojednania narodowego,
- wspólne działania na tych płaszczyznach, gdzie jest to możliwe,
- poszanowanie prawa przez wszystkich obywateli PRL.

Biskupi zadeklarowali, że księża będą działali w duchu prawa i konstytucji. Bp Sikorski wyraził się: „Kocham Polskę, wszyscy musimy Ją dźwignąć z dna. Trzeba dźwigać Kościół, Partię i cały naród”.

W roku 1982 praca Wydziału skupiała się na następujących problemach:

- zapoznanie terenowej administracji stopnia podstawowego z zarządzeniem Nr 47 Prezesa Rady Ministrów z dnia 24.IX.1981 r.,
- pozyskanie kleru diecezjalnego w celu oddziaływania na ludność w rozładowaniu napięć społecznych,
- lojalizacja kleru diecezjalnego i zakonnego,
- sekularyzacja oświaty,
- rozbudowa ZK Caritas,

⁴ O. Czesław Karol Wojtach, pasjonista z Przasnysza – oskarżony o to, że 21 stycznia 1982 r. w Urzędzie Pocztowym w Przasnyszu wysłał kartę pocztową do ks. Jana Zieji o treści łączącej Prezesa Rady Ministrów i rząd PRL. W czasie dochodzenia przyznał się do winy i w związku z tym został czasowo aresztowany, po tym 13 sierpnia 1982 r. Prokuratura Wojskowa Garnizonowa w Warszawie śledztwo umorzyła z uwagi na stan poczytalności oskarżonego i znikome społecznie niebezpieczeństwo tego czynu.

- zapobieganie nielegalnemu budownictwu sakralnemu i kościelnemu,
- czuwanie nad prawidłowością wydanych zarządzeń przez jednostki podporządkowane Wojewodzie.

W minionym roku 1982 z inicjatywy Wydziału w dniach 9–21 września dyrektor Wydziału przeprowadził rozmowy ze wszystkimi dziekanami z terenu województwa ostrołęckiego. Omówione były następujące problemy:

- sytuacja społeczno-polityczna w kraju,
- działalność polityczna niektórych księży,
- wykorzystanie ambon do celów wrogiej propagandy,
- stan wojenny i zarządzenia stanu wojennego,
- organizacja pielgrzymek do miejsc kultu,
- budownictwo sakralne i kościelne,
- włączenia się kościoła do zwalczania plag narodowych, jak alkoholizm, narkomania,
- problemy kradzieży mienia państwowego i prywatnego.

Rozmowy dały pozytywny skutek.

W minionym roku Wydział przesłał pismo do bp B. Sikorskiego informujące, iż niektórzy księża z terenu Diecezji Płockiej angażują się bezpośrednio w szkodliwą politycznie i społecznie działalność. Odzewem na w/w pismo było przeniesienie wskazanych księży poza teren województwa. Kanclerzowi Kurii z Łomży /13.05.82/ odczytano oświadczenie w sprawie dwóch księży, którzy w swoich wystąpieniach ignorowali władzę administracyjną. Oświadczenie dotyczyło ks. S. Gadomskiego⁵ z Ostrowi Maz. i J. Urbana⁶ z Kadzidła. Skutek był pozytywny. Zarówno w Wydziale, jak i w miejscach zamieszkania prowadzi się wiele rozmów. Przeprowadzono 173 rozmowy.

Zasada polityki wyznaniowej upowszechniana jest wśród aktywu partyjnego i administracyjnego w czasie zebrań szkoleniowych POP. Ponadto z polityką wyznaniową zostali zapoznani sekretarze Komitetów Gminnych PZPR. Dyrektor Wydziału odbywa spotkania z aktywem partyjnym i administracyjnym, gdzie omawiana jest polityka wyznaniowa.

Z racji prawidłowego funkcjonowania Wydział ściśle współpracuje z Kuratorium Oświaty i Wychowania, Wydziałem do Spraw Społeczno-Administracyjnych, Dyrekcją PKS i instytucjami zajmującymi się turystyką. Współpraca ta daje konkretne efekty w postaci ścisłej kontroli i korekt w:

- wydawaniu zezwoleń na różnego rodzaju imprezy
- wynajmu autokarów na wycieczki
- wypożyczaniu sprzętu turystycznego

⁵ Ks. Stanisław Gadomski – kapłan diecezji łomżyńskiej, wikariusz parafii Wniebowzięcia NMP w Ostrowi Mazowieckiej w latach 1980–1984, wybrany przez związkowców na kapelana „Solidarności” Oddziału w Ostrowi Mazowieckiej.

⁶ Ks. Jan Franciszek Urban – kapłan diecezji łomżyńskiej, w latach 1972–1985 wikariusz parafii Kadzidło.

- sekularyzację oświaty
- praca w punktach katechetycznych.

W Wydziale zatrudnione są dwie osoby. Przy dość dużym i rozległym terenie i bardzo ograniczonym limicie kilometrów na samochód, działalność Wydziału jest ograniczona. W minionym okresie efektywność działania Wydziału oceniam pozytywnie.

Postulaty:

- wrócić do narad w makroregionach.

Wydział posiada opracowany kwartalny plan pracy na rok 1983. Oczekuje się na wytyczne z Urzędu do Spraw Wyznań w celu opracowania planu rocznego.

Wykonano w 2 egz.

Egz. nr 1 – adresat

Egz. nr 2 – a/a^b

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 128/77, k. 19–22, oryginał, mps.

Nr 8

1984 styczeń 23, Ostrołęka – Sprawozdanie o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału d/s Wyznań w województwie ostrołęckim w 1983 r.

^aPoufne

Egz. nr 1

Sprawozdanie
o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału
do Spraw Wyznań UW w Ostrołęce za rok 1983

W działalności poszczególnych Kurii podlegających nam fragmentarycznie / płocka, łomżyńska, warszawska, warmińska i siedlecka/ w roku 1983 nie nastąpiły istotniejsze zmiany. Biskupi Ordynariusze jak i ich Biskupi sufragani w swoim postępowaniu kierowali się zaleceniami kolejnych konferencji Episkopatu. Nowym elementem w działalności Kurii Łomżyńskiej i Warmińskiej było powołanie na szczeblu Kurii – Duszpasterstwa Rolników Indywidualnych. Referentem Kurialnym do Spraw Rolników Indywidualnych w Kurii Warmińskiej został ks. Bolesław Pętlicki¹, dziekan Dekanatu Rozogi. W/w nie przejawia większej aktywności w tej dziedzinie. Kuria Łomżyńska powołała referentów dekanalnych w tym w trzech dekanatach w województwie ostrołęckim. Również i ci referenci nie przejawiają szerszej działalności. Kuria Płocka dotychczas nie powołała referentów dekanalnych. W okresie 1983 roku ze strony poszczególnych Kurii Biskupich nie notowano szkodliwych działań. W wystąpieniach publicznych nie

^b Po prawej stronie podłużna pieczętka: Dyrektor Wydziału mgr Eugeniusz Majkowski i odręczny podpis.

^a W lewym górnym rogu pieczętka podłużna Urząd Wojewódzki w Ostrołęce Wydział d/s Wyznań i liczba dziennika Wz. 0312/3/84.

¹ Ksiądz Bolesław Pętlicki (diecezja warmińska) – proboszcz i dziekan w Rozogach od 1981 r.

stwierdzono wrogich wystąpień przeciwko ustrojowi bądź władzom administracyjno-politycznym.

Postawa Ordynariusza Płockiego bp. B. Sikorskiego jest pozytywna. Podobną postawę reprezentuje bp J. Obłąk Ordynariusz Warmiński². W 1983 r. Wojewoda Ostrołęcki spotkał się z Ordynariuszem Łomżyńskim J. Paetzem³. Była to wizyta kurtuazyjna. W trakcie rozmowy bp. oferował ścisłą i pełną współpracę z władzami administracyjnymi. Mimo zapewnienia o swojej lojalności w dniu 25.XII.1983 r. bez uzgodnienia z Urzędem Wojewódzkim wydał dekret powołujący dwa kościoły rektoralne, pomijając aktualne przepisy prawne w tej sprawie / Obierwie gm. Lelis i Wach gm. Kadzidło/.

3.I.1984 r. odbyło się spotkanie Wojewody Ostrołęckiego z bp. B. Sikorskim Ordynariuszem Płockim. W trakcie spotkania uzgodniono, iż sprawy dotyczące działalności kleru diecezjalnego będą rozstrzygane na szczepku Kanclerz Kurii – Dyrektor Wydziału. Uzgodniono przeniesienie ks. Cegłowskiego poza teren województwa ostrołęckiego⁴. Wyjaśniono również sprawy nielegalnego odprawiania nabożeństw w miejscowości Białebloto gm. Brańszczyk przez proboszcza parafii Poręba ks. Śmiecińskiego⁵ i w miejscowości Jaszczuły gm. Długosiodło przez proboszcza parafii Długosiodło ks. Bronowskiego⁶. Ustalono, iż bp. zachęci księży diecezjalnych, aby w pracy duszpasterskiej czynnie włączyli się do wcielenia w życie Ustawy o wychowaniu w trzeźwości, oraz aby w kazaniach księża zachęcali wiernych do wydajnej pracy, zachowania dyscypliny społecznej i poszanowania mienia społecznego.

Postawa i aktywność duchowieństwa jest w dużym stopniu odzwierciedleniem poczynąń poszczególnych kurii. Postawa duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na terenie województwa w minionym okresie w zdecydowanej większości była pozytywna. W 1983 r. zanotowano 29 wystąpień wrogich /w stosunku do roku 1982 wzrost o dwa/. Zanotowano 7 przypadków umieszczania w dekoracji grobu Chrystusa elementów o akcentach politycznych /częstym motywem w dekoracjach – drut kolczasty opasujący kontury granic PRL, plamy krwi na barwach narodowych/.

Grupa księży o postawie negatywnie szkodliwej liczy 13 osób, w tym 7 proboszczów, jeden piastujący funkcję dziekana. W swoich wystąpieniach poddawali krytyce system władzy w PRL, wątpliwy ich zdaniem sojusz z ZSRR. Odprawia-

² Biskup Jan Obłąk – biskup pomocniczy warmiński w latach 1962–1982, a następnie ordynariusz warmiński (1982–1988).

³ Biskup Juliusz Paetz – ordynariusz łomżyński w latach 1983–1996, następnie arcybiskup metropolita poznański (1996–2002).

⁴ Ksiądz Jan Stanisław Cegłowski (diecezja płocka), w latach 1982–1985 wikariusz parafii św. Wojciecha w Przasnyszu, po uzgodnieniach, jakie zapadły w czasie spotkania biskupa płockiego z wojewodą ostrołęckim, oficjalnie został przez ordynariusza mianowany 18 lutego 1984 r. wikariuszem parafii św. Stanisława w Rypinie, ale po sprzeciwie proboszcza oraz przasnyskiej młodzieży 22 lutego nominacja ta została anulowana.

⁵ Ksiądz Czesław Śmieciński (diecezja płocka) – proboszcz w Porębie w latach 1982–2007.

⁶ Ksiądz Wincenty Bronowski (diecezja płocka) – w latach 1968–1989 proboszcz parafii w Długosiodle.

li nabożeństwa za poległych górników, stoczniowców, apelując, aby wierni zachowali w pamięci nazwiska ludzi, którzy stali się ofiarami ucisku. Poddawano krytyce socjalistyczny model wychowania dzieci i młodzieży. Celebrowano nabożeństwa związane z rocznicami 13.XII, 16.XII, 13.IX. Obwiniają władzę za zaistniały i istniejący stan.

Na terenie województwa praktycznie nie istnieją inne wyznania. Kościół adwentystów dnia 7-go z siedzibą w Ostrowi Maz. liczy zaledwie 16 członków. Grupa ta nie przejawia większej działalności społecznej.

Stowarzyszenia świeckie działające na terenie województwa to: PAX, PZKS, ChSS.

PAX – Przyjęte przez Stowarzyszenie PAX w Warszawie nowe założenia programowe i organizacyjne stanowią dla Oddziału wytyczne do pracy. W roku 1983 nastąpiła dalsza reorientacja polityczna członków stowarzyszenia. Ilość członków w organizacji wzrosła o 21 osób. Uległ zmianie skład Zarządu Oddziału, wzmocnił się organizacyjnie i aktywnie. W 1983 r. dla potrzeb biura zakupiono budynek za sumę 11 milionów zł. Członkowie PAX działają aktywnie w PRON. Oddział organizuje odczyty. Nie odczuwa się negatywnej postawy kleru do działalności Stowarzyszenia.

PZKS – Oddział liczy 70 członków. Skład członków bardzo zróżnicowany. Skupia wielu byłych działaczy „Solidarności”. Oddział włączony do pracy w PRON. Stowarzyszenie ściśle związane z klerem. Oddział prowadzi odczyty o tematyce religijnej i historycznej. Zarząd Oddziału z rezerwą podchodzi do poczynań władz administracyjnych i politycznych.

ChSS – Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w 1983 r. Liczy 26 członków. Oddział mało aktywny. Mała część działaczy uczestniczy w pracach PRON. Przewodniczący jest w ścisłym kontakcie z Wydziałem do Spraw Wyznań⁷. Nie prowadzi działalności charytatywnej. W małym stopniu prowadzi działalność społeczno-kulturalną i propagandową. Aktyw stara się pozytywnie oddziaływać na środowisko, kształtując postawy patriotycznego wychowania.

W roku 1983 inicjatywy władz politycznych i administracyjnych przejawiały się w wielu kierunkach. Prowadzone były rozmowy wyjaśniające i profilaktyczne z liczną grupą duchownych. Działania te przyczyniły się do neutralizacji części wrogo ustosunkowanego kleru. W rozmowach z biskupami i klerem zwracano uwagę na wcielenie w życie Ustawy Sejmowej „O wychowaniu w trzeźwości”. Nie doszła do skutku inicjatywa naczelnika Wydziału IV Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych⁸ spopularyzowania w prasie lokalnej rozdziału darów, budownictwa sakralnego z uwypukleniem budownictwa kościelnego – luksusowych willi /plebani/.

⁷ Przewodniczącym Oddziału Wojewódzkiego ChSS w Ostrołęce w latach 1983–1987 był Wiesław Grzegorzcyk.

⁸ Naczelnikiem Wydziału IV WUSW w Ostrołęce w latach 1982–1986 był por./kpt. Józef Bukowski.

Przeciwdziałanie w udostępnianiu kościołów osobom świeckim.

W miarę potrzeb odbywają się posiedzenia Zespołu Wojewódzkiego do Spraw Wyznań, gdzie wypracowywane są formy działania. W posiedzeniu uczestniczy Dyrektor Wydziału, Naczelnik Wydziału IV WUSW i Kierownik Wydziału Administracyjnego KW PZPR. W 1983 r. odbyły się 3 takie posiedzenia.

Ponadto działania władz administracyjno-politycznych ukierunkowane były na:

- sekularyzację oświaty
- ograniczenie działań negatywnych kurii i duchowieństwa parafialnego
- poszanowanie prawa
- ograniczenie budownictwa sakralnego i kościelnego
- ograniczenia w organizowaniu wycieczek autokarowych do miejsc kultu.

W minionym roku 1983 cele i zadania jakie stawiał Wydział były zbliżone do poprzedniego roku:

- izolacja kleru od wpływów sił wrogich ustrojowi PRL,
- zapobieganie napięciom społecznym na tle religijnym /sekularyzacja oświaty, budownictwa, przydział materiałów itp./,
- przestrzeganie przez duchowieństwo przepisów prawnych,
- budowa wspólnego zaufania /spotkania z dziekanami i proboszczami/,
- zjednywanie kleru do współpracy w tych płaszczyznach, gdzie istnieje możliwość współpracy /walka z plagami społecznymi – alkoholizm, narkomania, kradzieże, rozboje, stosunek do pracy, zachowanie porządku i ładu/.

Założenia te są długofalowe.

W sferze administrowania stosunkami wyznaniowymi Wydział koncentrował się na:

- poprawa współpracy z terenowymi organami administracji państwowej /instruktarz w poszczególnych urzędach gmin, konsultacje z sekretarzami komitetów gminnych PZPR/,
- ocena proboszczów /administratorów/ parafii,
- ustalono, że szereg spraw z diecezją Płocką i Warszawską będą konsultowane i rozstrzygane na szczepku kanclerz – dyrektor,
- prowadzono rozmowy z kierownictwem ZK Caritas i wszystkimi członkami.

W roku 1983 Wydział odwiedziło 125 księży, z którymi prowadzone były rozmowy.

W wielu zakładach pracy i szkołach lektorzy KW PZPR prowadzili odczyty na tematy związane z polityką wyznaniową.

W oparciu o wytyczne Wojewody Wydział pełnił rolę koordynatora w realizacji polityki wyznaniowej na terenie województwa. Rola koordynacyjna Wydziału wyraźnie wystąpiła w II półroczu 1983 r. Wydział do Spraw Wyznań współpracuje z wydziałami: Kultury i Sztuki, Woj[ewódzkim] Biurem Planowania Przestrzennego, Spraw Społeczno-Administracyjnych, Zdrowia i Opieki Społecznej, Geodezji i Finansów. Wszystkie projekty i lokalizacja budów poniżej 600 m² uzgadniane są z Wydziałem Wyznań. To samo dotyczy kontroli poszczególnych budów, zmia-

ny w przeznaczeniu gruntów, zobowiązań podatkowych itp. Współpraca w tym kierunku układa się dobrze. Istnieje pełne zrozumienie obydwu stron.

Wszystkie sprawy istotne w dziedzinie wyznań na bieżąco były konsultowane z Wydziałem IV Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych. Często podejmowane są wspólne działania interwencyjne i profilaktyczne. Działalność Wydziału w dużym stopniu jest ograniczona z powodu małej ilości etatów / dwa/. Dyrektor Wydziału jest osobą, która musi rozwiązywać wszystkie sprawy dotyczące działalności Wydziału. Osoba druga pełni funkcję sekretarki, maszynistki i prowadzi całą kancelarię. Przy dość dużym i rozległym terenie limit kilometrów nie rozwiązuje szeregu spraw. Tym samym działalność Wydziału jest ograniczona.

Wnioski

- wrócić do narad w makroregionach z udziałem kierowników wydziałów administracyjnych KW PZPR i naczelników wydziałów IV WUSW,
- narady dyrektorów co dwa miesiące z pełną informacją o aktualnej sytuacji wyznaniowej i politycznej w kraju,
- większą opieką otoczyć ZK Caritas.

Wykonano w 2 egz.

Egz. Nr 1 – adresat

Egz. Nr w – a/a^{1b}

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 128/77, k. 11–15, oryginał, mps.

Nr 9

1985 czerwiec 3, Ostrołęka – Sprawozdanie z wizytacji Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce

Sprawozdanie

z wizytacji Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego
w Ciechanowie przeprowadzonej w dniu 3 czerwca 1985 r.

Wizytację przeprowadzili: radca prawny Marian Imbierski
oraz radca Krzysztof Poźniak¹.

W toku wizytacji przeprowadzono rozmowy z dyrektorem Wydziału Eugeniuszem Majkowskim i jego pracownikiem. Zapoznano się również z dokumenta-

^b Po prawej stronie podłużna pieczętka: Dyrektor Wydziału mgr Eugeniusz Majkowski i odręczny podpis.

¹ Wydelegowani przez Ministra Kierownika Urzędu do Sprawy Wyznań pracownicy Biura Prawnego tegoż Urzędu, którzy dzień później (4 czerwca 1985) wizytowali Wydział do Spraw Wyznań w Ciechanowie, a 5 czerwca – wraz z dyrektorem Biura Prawnego, radcą prawnym Bogusławem Skrętą – wizytowali Wydział do Spraw Wyznań w Płocku.

cją Wydziału. Ponadto przeprowadzono rozmowę z naczelnikiem Wydziału IV WUSW, tow. kpt. Józefem Bukowskim.

W czasie wizytacji zostaliśmy przyjęci przez wicewojewodę ostrołęckiego tow. Eugeniusza Nałęcza².

I. Podstawowe dane o województwie

Województwo ostrołęckie powstało w 1975 r., obejmuje obszar 6.498 km². Pod względem obszaru jest województwem średniej wielkości. Liczba ludności wynosi 388 tys., w tym ludności wiejskiej jest 264 tys. Ludność zatrudniona poza rolnictwem stanowi 52% ogółu mieszkańców.

Struktura wiekowa ludności:

do lat 17 – 123 tys.

od 18 do 59 – 208 tys.

powyżej 60 – 47 tys.

Województwo podzielone jest na 43 jednostki stopnia podstawowego /5 urzędów miejskich, 1 miejsko-gminny i 37 urzędów gminnych/.

Województwo ma przede wszystkim charakter rolniczy. Użytki rolne w ok. 93% znajdują się w posiadaniu rolników indywidualnych.

Na terenie województwa w zasadzie jedyne ośrodki przemysłowe mieszczą się w Ostrołęce /Zakłady Celulozowo-Papiernicze, Mazowieckie Zakłady Przemysłu Mięsnego, Zespół Elektrowni/ oraz w Wyszku i Ostrowi Mazowieckiej /Zakłady Podzespołów – Filia FSO, Wyszowska Fabryka Mebli/.

Miasta wyróżniają się spośród pozostałych największą liczbą mieszkańców i środowiskiem klasy robotniczej.

II. Kościelne jednostki organizacyjne

Na terenie województwa ostrołęckiego działa 5 diecezji Kościoła rzymskokatolickiego: płocka (największa), łomżyńska, warszawska, warmińska i siedlecka.

Ich potencjał obrazują poniższe dane:

Diecezja płocka:

parafie – 48 (w tym 3 zakonne)

dekanaty^a – 5

księża diecezjalni – 85

proboszczowie – 43

Budownictwo sakralne: w części diecezji znajdującej się w granicach województwa ostrołęckiego funkcjonuje 48 kościołów parafialnych i 11 kaplic. Problem nielegalnego budownictwa sakralnego nie występuje.

Diecezja łomżyńska:

parafie – 24 (w tym 1 zakonna)

dekanaty – 4

² Eugeniusz Nałęcz był wicewojewodą ostrołęckim w latach 1984–1990.

^a Zamiast *dekanaty* wpisano pomyłkowo *księża*.

wikariaty eksponowane – 2
księża diecezjalni – 71
proboszczowie – 21 (w tym 4 z pominięciem dekretu z 31.XII.1956 r.)
Obiekty sakralne: 25 kościołów i 11 kaplic. Sieć obiektów sakralnych jest do-
stateczna.

Diecezja warszawska:

parafie – 9 + 1 wikariat eksponowany
księża diecezjalni – 27
proboszczowie – 9
Obiekty sakralne: diecezja dysponuje na terenie województwa 9 kościołami
parafialnymi i 1 kaplicą.

Diecezja warmińska:

parafie – 3
dekanaty – 1
księża diecezjalni – 3
proboszczowie – 1
kościół parafialny – 3

Diecezja siedlecka posiada na terenie województwa ostrołęckiego 1 parafię
z kościołem obsługiwany przez proboszcza i wikariusza.

Ogólna liczba dekanatów na terenie województwa: 10 + 4, których siedziby
znajdują się poza województwem ostrołęckim, ale część parafii położona jest na
terenie województwa. Siedziby tychże dekanatów to: Pułtusk, Radzymin, Jadów,
Węgrów.

Struktura wiekowa dziekanów: 50–60 lat – 6

60–70 lat – 2

Powyżej – 2

Powołania do stanu duchownego utrzymują tendencję stałą od 1981 r. Liczono
osoby przyjęte do seminarium uważając, iż jest to najlepszy wskaźnik. Powołania
obrazuje zestawienie przyjętych w kolejnych latach szkolnych:

1979/80 – 20

1989/81 – 12

1981/82 – 17

1982/83 – 19

1983/84 – 17

1984/85 – ok. 20 (z rozpoznania)

W roku 1980/81 wyraźny jest spadek powołań tylko 12, podczas gdy w innych
województwach rok ten przyniósł największą liczbę powołań.

W roku 1984 w województwie ostrołęckim wydano 2 zezwolenia na budowę
kaplic i 2 na budowę plebanii. Dotyczyły one kaplic na terenie diecezji płoc-
kiej i łomżyńskiej. Budowa 2 plebanii dotyczy diecezji łomżyńskiej. Od 1983 r.
nie wydano zezwoleń na budowę kościołów, gdyż nie było takich postulatów ze

strony Kurii. Nie stwierdzono samowoli budowlanej. Obecnie nie są budowane punkty katechetyczne, jak również nie wpłynął żaden wniosek do Wydziału dotyczący budowy punktu katechetycznego.

Punkty katechetyczne:

Ogółem na terenie województwa znajduje się 327 punktów katechetycznych, w których prowadzono naukę religii w tym:

w kościołach – 50

domach parafialnych – 55

prywatnych budynkach – 222

Ponadto nauka religii odbywa się w wynajętych izbach szkolnych (2 szkoły).

Liczba młodzieży uczącej się na terenie województwa wynosi 83 112 uczniów, w tym: w liceach ogólnokształcących – 2912, w szkołach zawodowych i policealnych – 13 500, w szkołach podstawowych – 54 700 i w przedszkolach – 12 000.

Na naukę religii zapisanych jest od 97% do 98% ogółu uczących się. Natomiast uczęszcza systematycznie ponad 85%. Naukę religii prowadzi 175 katechetów, w tym prawie 140 księży diecezjalnych, 7 zakonnych, 9 zakonnic i 13 osób świeckich. Z 22 osobami duchownymi podpisane są umowy o organizowanie i prowadzenie nauki religii. Osoby świeckie umów nie podpisywały. Warunki pracy w punktach katechetycznych są różne – od bardzo dobrych do niedostatecznych. W miastach i miasteczkach podczas nauki religii wykorzystywane są filmy, a czasem pisma katolickie i przeźrocza. Organizowane są także krótkie wycieczki.

Problematyka obiektów zabytkowych

Na terenie województwa ostrołęckiego w rejestrze zabytków znalazła się liczba 57 obiektów sakralnych na ponad 130 obiektów architektonicznych, będących pod ochroną konserwatorską. Obiekty zabytkowe stanowi 49 kościołów i zespołów sakralnych, 6 kaplic i kapliczek, 1 plebania i 1 dzwonnica. W tej liczbie 9 obiektów jest drewnianych. Pozostałe są murowane. Stan obiektów sakralnych na terenie województwa ostrołęckiego jest zadawalający, a nawet w niektórych wypadkach dobry.

III. Zakony

Na terenie województwa działają 3 zakony męskie.

Pasjoniści w Przasnyszu (parafia erygowana 2 lata temu) zajmują się wyłącznie pracą duszpasterską.

Salezianie w Jaciążku gm. Płoniawy prowadzą gospodarstwo rolne i dom emerytów.

Pallotyni w Ostrołęce i Wojciechowicach (27 zakonników) zajmują się pracą duszpasterską.

Kontakty Wydziału z poszczególnymi domami zakonnymi są sporadyczne i w zasadzie sprowadzają się do załatwiania konkretnych spraw związanych z remontem domu lub rozbudową. Ponadto na terenie województwa zlokalizowa-

nych jest 7 zgromadzeń zakonnych żeńskich. Według opinii dyrektora Wydziału prowadzą one pozytywną działalność.

SS Kapucynki w Przasnyszu (obecnie ok. 30 zakonnic) prowadzą gospodarstwo rolne i zajmują się haftem. Jest to zakon ścisły, większość zakonnic to kobiety w podeszłym wieku.

SS Benedyktynki – Samarytanki w miejscowości Samaria-Niegów (obecnie ok. 50 zakonnic) prowadzą internat dla dzieci o obniżonej sprawności intelektualnej. Dom filialny w Ciszkuwie [?] skupia 29 osób i stanowi zakład służby zdrowia dla osób nieuleczalnie chorych. Obecnie zakład znajduje się w rozbudowie.

SS Benedyktynki w liczbie 20 zakonnic prowadzą gospodarstwo rolne i obsługują część kościołów.

SS Rodziny Maryi w Ostrowi Mazowieckiej obsługują kościół i pracują jako katechetki.

SS Służki NMP w Kadzidle obsługują kościół i zajmują się hodowlą drobiu.

SS Szarytki w Przasnyszu prowadzą Dom Pomocy Społecznej dla kobiet.

SS Franciszkanki Rodziny Maryi w Briańszczyku prowadzą internat dla dzieci upośledzonych umysłowo.

Ogólnie oceniając, prowadzona przez zgromadzenia zakonne działalność nie ma istotnego wpływu na sytuację wyznaniową na terenie województwa. Według opinii dyrektora Wydziału opieka nad chorymi w zakładach pomocy społecznej jest b. dobra. Siostry często zgłaszają swoje problemy w Wydziale. Dotyczą one np. przydziału węgla, zaopatrzenia i realizacji kart, uzdatniania wody, przydziału pieluch dla chorych. Współpraca z Wydziałem przebiega pozytywnie.

IV. Ważniejsze formy działalności Kościoła rzymskokatolickiego

Na terenie województwa występuje wyraźnie działalność oazowa. Według oceny dyrektora Wydziału od 1983 r. nastąpiło zwiększenie udziału młodzieży w działalności ruchu „Światło-Życie”. W województwie działalnością oazową objęto ok. 1, 5 tys. uczniów szkół podstawowych i średnich. „Oazy” powstały w miejscowościach: Szelków, Osuchowa Nowa, Krasnosielc, Brodowe Łąki, Kumin. Od dwóch lat organizowane są „oazowe” obozy. W miesiącach letnich w stałych ośrodkach w województwach: nowosądeckim, lubelskim, suwalskim. Szczególne oddziaływanie na młodzież daje o sobie znać w Przasnyszu i Wyszkuwie.

Według oceny wicewojewody ostrołęckiego tow. E. Nałęcza strona kościelna traktuje Przasnysz jako „laboratorium sprawdzenia swojej siły”. Parafia diecezjalna i zakonna OO Pasjonistów w Przasnyszu podjęła próbę przyciągnięcia w swoją stronę dzieci osób na stanowiskach wojewódzkich oraz tych osób, które pełnią rolę nieformalnych przywódców w społeczności. W celu indoktrynacji wykorzystywane jest miejsce urodzenia św. Stanisława Kostki – patrona młodzieży. W parafii św. Stanisława Kostki w Przasnyszu oraz św. Wojciecha w Wyszkuwie stosowane są ze strony kościelnej atrakcyjne formy oddziaływania na młodzież w postaci tworzenia zespołów muzycznych wyposażonych w drogi, wysokiej jakości sprzęt.

Odnosnie księży zaangażowanych w działalność oazową, prezentujących negatywne polityczne i społeczne zachowanie i wypowiedzi daje się zauważyć fakt, iż są to przede wszystkim młodzi wikariusze z parafii zakonnej w Przasnyszu i diecezjalnej w Wyszkowie. Szczególnie zaangażowani w Duszpasterstwo Młodzieży są ks. ks. J. Cegłowski³, F. Tuszyński⁴, A. Niesłuchowski⁵, R. Kłosiński⁶, M. Makowski⁷, St. Popiela⁸ i P. Kopliński⁹. Ruch oazowy na terenie województwa cieszy się poparciem biskupa łomżyńskiego Mikołaja Sasinowskiego oraz Administratora Apostolskiego w diecezji płockiej bpa Kamińskiego¹⁰. Według opinii tow. Bukowskiego – Naczelnika Wydziału IV WUSW księża działający w Duszpasterstwie Młodzieży dobrze są przygotowani i działają planowo.

Problem krzyży w szkołach stanowi pozostałość z lat 1980–81. Na terenie województwa znajdują się 533 budynki szkolne. Krzyże są zawieszone w 244 szkołach, głównie podstawowych i tylko na wsiach. Ponadto krzyże bywają w niektórych SKR-ach i szpitalach. W latach 1983–84 nie było prób zawieszania nowych krzyży.

Przed wyborami do rad narodowych nie było przypadków, aby z ambony księży wzywali wiernych do bojkotu wyborów, były przypadki pozytywne, że przypominali o tym obywatelskim obowiązku. Wydział nie dysponował bliższymi danymi dotyczącymi udziału księży w wyborach.

Do „Caritasu” aktualnie należy 17 księży. W tej liczbie 3 członków jest przed 50 rokiem życia. Zarząd Oddziału Wojewódzkiego mieści się w wynajętym lokalu. Wiceprezesem jest kapelan WP ks. Leon Broll¹¹. Biskup Kamiński – Administrator Apostolski w Płocku mocno zaatakował ks. Stanisława Kossakowskiego¹² za działalność w „Caritasie”. Zdaniem dyrektora Wydziału nie ma większych szans na rozwój organizacji na terenie województwa.

V. Stowarzyszenia wyznaniowe

Na terenie województwa działają stowarzyszenia: PAX, ChSS i PZKS. Po zniesieniu stanu wojennego były próby zorganizowania KIK-u, ale szybko skończyły się niepowodzeniem. PAX liczy 135 członków. Oddziałów na terenie województwa nie ma. Lokale biurowe mieszczą się we własnym budynku. PAX prowadzi sklep „Veritas” w Ostrołęce. ChSS liczy 80 członków, posiada siedzibę w Ostrołęce. Lokal na potrzeby stowarzyszenia mieści się w wynajętym domu prywatnym.

³ Ksiądz Janusz Cegłowski (diecezja płocka) – wikariusz parafii św. Wojciecha w Przasnyszu.

⁴ Ksiądz Franciszek Jan Tuszyński (diecezja płocka) – wikariusz parafii św. Wojciecha w Przasnyszu.

⁵ Ksiądz Andrzej Niesłuchowski (diecezja płocka) – wikariusz w Wyszkowie.

⁶ Ksiądz Ryszard Kłosiński (diecezja łomżyńska) – wikariusz w Ostrowi Mazowieckiej.

⁷ Ksiądz Marek Makowski (diecezja płocka) – wikariusz parafii św. Wojciecha w Przasnyszu, a od 1985 r. w Szelkowie.

⁸ Bliżej nieznany.

⁹ Bliżej nieznany.

¹⁰ Biskup Zygmunt Kamiński – administrator apostolski diecezji płockiej w latach 1984–1988, a następnie ordynariusz płocki (1988–1999).

¹¹ Ksiądz ppłk Leon Broll – proboszcz parafii wojskowej w Komorowie w latach 1980–1985.

¹² Ksiądz Stanisław Kossakowski (diecezja płocka) – proboszcz parafii w Sieluniu.

PZKS liczy ok. 30 członków, biuro mieści się w domu prezesa. Według oceny dyrektora Wydziału działalność stowarzyszeń jest pozytywna, a ich kontakty z Wydziałem – stałe. Szefowie stowarzyszeń są radnymi WRN oraz działają we władzach zarządu PRON. PZKS doprowadził w ostatnim czasie, iż jeden z placów w Ostrołęce nosi imię Kard. Wyszyńskiego.

VI. Nierzymskokatolickie kościoły

Na terenie województwa ostrołęckiego nie działają inne kościoły nierzymskokatolickie oprócz Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, nie odgrywających znaczącej roli. Liczebność ADS wynosi 14 osób. Posiadają dom modlitwy w Ostrowi Mazowieckiej. Mają zezwolenie na rozpowszechnianie literatury. Efekty działania są bardzo małe.

Oдноśnie liczby wyznawców Św. Jehowy Wydział posiada ogólne rozpoznanie oceniając na ok. 300 osób. Można jednakże stwierdzić, iż zlokalizowani są w Ostrowi Mazowieckiej, Ostrołęce i gm. Rozogi. Od 1984 r. rozpoczęli swą działalność organizując zgromadzenie w 1984 r. w Ostrowi Maz. i w 1985 r. w Ostrołęce.

VII. Sytuacja Wydziału

Wydział zlokalizowany jest na pierwszym piętrze starego budynku, w którym mieści się Urząd Wojewódzki. Warunki pracy Wydziału nie są zadowalające, ze względu na ciasne pomieszczenia biurowe. Gabinet dyrektora Wydziału połączony jest przejściem przez pokój, w którym pracuje pracownica Wydziału, a nadto mieści się sekretariat Wojewódzkiego Komitetu Obrony. Lokalizacja dwóch urzędów w jednym pokoju poważnie utrudnia pracę Wydziału. W Wydziale jest etat dyrektora i pracownika. W chwili organizowania Urzędu Wojewódzkiego był jeszcze 1 etat, jednak poprzedni dyrektor „wypożyczył” ten etat wojewodzie i do dziś Wydział nie otrzymał tego etatu.

Dyrektor Wydziału mgr Eugeniusz Majkowski kieruje Wydziałem od 20 lipca 1977 r. Wcześniej pracował w administracji oświatowej. Członek PZPR, sekretarz POP Nr 3 przy Urzędzie Wojewódzkim, lektor KW PZPR. Posiada wykształcenie wyższe pedagogiczne. Zarobki – 18.000 + 5000 dod. funkc[yjny] + 3600 zł; łącznie 26 600 zł. Dobrze ocenia współpracę z Wydziałem IV WUSW i KW PZPR. Uważa, że wojewoda ostrołęcki Jarosław Niemyjski¹³ przejawia zainteresowanie problematyką wyznaniową. Pracę podległej mu pracownicy ocenia pozytywnie. W rozmowie podkreślił, że wyraźnie daje się w codziennej pracy odczuć brak 1 etatu. Dyrektor Wydziału zaznaczył, iż nie są prowadzone oddzielne szkolenia dla naczelników gmin, lecz przy okazji innych zebrań i szkoleń naczelników wygłasza on odczyty związane z tematyką wyznaniową.

¹³ Jarosław Niemyjski – wojewoda ostrołęcki w latach 1983–1990.

Zofia Kaczyńska¹⁴ – st. inspektor wojewódzki. Zatrudniona w Wydziale od 1982 r. Poprzednio w administracji państwowej. Od 12.03.1975 r. pracowała w sekretariacie Wojewódzkiego Komitetu Obrony. Wykształcenie średnie ekonomiczne. Bezpartyjna. Zarobki 13 000 + 19% wysługi lat. Społecznie jest skarbnikiem Oddziału Wojewódzkiego Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego; członek Ligi Kobiet i TPPR. Dyrektora Wydziału ocenia jako wymagającego, doświadczonego, znającego zagadnienia wyznaniowe i umiejącego postępować dyplomatycznie w sytuacji jaka obecnie panuje. Uważa, że pod względem finansowym wspólnie z dyrektorem nie są doceniani.

Dokumentacja Wydziału przechowywana jest w metalowych szafach w pokoju wspólnym z sekretariatem WKO. Teczki poszczególnych parafii, zakonów i stowarzyszeń opisane są na grzbietach i oznaczone numeracją. Korespondencja prowadzona jest rzeczowo i terminowo.

Jak już zaznaczono na wstępie, w trakcie wizytacji zostaliśmy przyjęci przez wicewojewodę ostrołęckiego tow. E. Nałęcza (Wojewoda tow. J. Niemyjski przebywał na urlopie). Zapoznaliśmy wojewodę z naszymi spostrzeżeniami wyniesionymi z wizytacji. Rozmowa dotyczyła głównie negatywnej działalności księży w parafiach w Przasnyszu i Wyszkowie.

Na tym wizytację Wydziału do Spraw Wyznań w Ostrołęce zakończono.

Marian Imbierski^c
Krzysztof Poźniak^d.

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 128/77, k. 1–9, oryginał, mps.

Nr 10

1987 styczeń 6, Ostrołęka – Sprawozdanie o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału d/s Wyznań w województwie ostrołęckim w 1986 r.

^aPoufne
Egz. nr 1

Sprawozdanie
o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału
do Spraw Wyznań U.W. w Ostrołęce za rok 1986

W działalności poszczególnych Kurii podlegających nam fragmentarycznie / płocka, łomżyńska, warszawska, warmińska i siedlecka/ w stosunku do ubiegłego roku nie nastąpiły istotniejsze zmiany. Większe zainteresowanie przejawia administrator Kurii Płockiej ks. Bp. Kamiński. Postawa pozostałych Ordynariuszy

¹⁴ Zofia Kaczyńska – pracownik Wydziału ds. Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce w latach 1982–1989.

^c Powyżej odręczny podpis.

^d Powyżej odręczny podpis.

^a Po lewej stronie liczba dziennika Wz. 0312/1/87.

i biskupów pomocniczych w zasadzie nie uległa zmianie. W swojej pracy kierują się zaleceniami kolejnych konferencji Episkopatu. Daje się zauważyć /szczególnie Kuria Płocka/ nacisk na pracę wśród młodzieży. Dąży się do opanowania ZHP i rozwodnienia ZSMP. Deklarują lojalność i współpracę na wielu odcinkach, a nie podejmują konkretnych działań. Dotyczy to głównie działalności niektórych duchownych w poszczególnych parafiach. W roku 1986 poszczególne kurie /Kuria Łomżyńska/ kładły duży nacisk na budownictwo sakralne do 600 m². Parafie pod naciskiem kurii występowały o budowę kaplic wraz z punktami katechetycznymi. W minionym roku Wojewoda Ostrołęcki¹ spotykał się dwukrotnie z Bp. Łomżyńskim², raz z Bp. Płockim³ i Bp. pomocniczym Kurii Warszawskiej⁴. Głównym tematem spotkań Wojewoda – Biskup było budownictwo sakralne w latach 1986–1990.

Działalność i aktywność duchowieństwa jest w dużym stopniu odzwierciedleniem poczynąń ordynariuszy. Postawa duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na terenie województwa jest zróżnicowana. W minionym roku zdecydowana większość duchownych wykazała postawę lojalną. W 1986 r. zanotowano kilkanaście wystąpień wrogich. W stosunku do roku 1985 nastąpił spadek takich wystąpień. Grupa księży o postawie negatywnie szkodliwej liczy 14 osób, w tym 6 proboszczy, jeden piastujący funkcję dziekana.

[tu brak kolejnej strony sprawozdania]⁵

- ograniczenie budownictwa sakralnego szczególnie do 600 m² powierzchni,
- sekularyzacja oświaty,
- ograniczenie wycieczek zbiorowych organizowanych przez kler,
- poszanowanie prawa w szerokim rozumieniu,
- ograniczenia lokalnych pielgrzymek do miejsc kultu.

Działania te dały pozytywny skutek. Kler w większości zaprzestał krucjaty w zawieszaniu emblematów religijnych w salach lekcyjnych, w zasadzie przestrzegany jest dekret z 1956 r. w sprawie obsadzania stanowisk kościelnych, zmniejszyła się liczba organizowanych wycieczek i wyeliminowano samowole budowlane.

W roku 1986 Wydział stawiał przed sobą następujące cele:

- izolacja kleru od wpływów sił wrogich ustrojowi PRL
- zapobieganie napięciom społecznym na tle religijnym
- przestrzeganie przez duchowieństwo przepisów prawnych,

¹ Chodzi o wojewodę ostrołęckiego Jarosława Niemyjskiego.

² Chodzi o biskupa łomżyńskiego Juliusza Paetza.

³ Chodzi o administratora diecezji płockiej – biskupa Zygmunta Kamińskiego.

⁴ Chodzi o biskupa pomocniczego archidiecezji warszawskiej Jerzego Modzelewskiego.

⁵ Biorąc pod uwagę sprawozdania z poprzednich lat na brakującej karcie znalazły się uwagi na temat wrogich działań duchownych, wyznań nierzymskokatolickich oraz stowarzyszeń świeckich działających na terenie województwa ostrołęckiego, następnie dyrektor rozpoczął opis działań władz administracyjno-politycznych w kwestiach wyznaniowych i one właśnie rozpoczynają treść na kolejnej, zachowanej karcie, sprawozdania.

- budowa wspólnego zaufania Wydział – proboszczowie.
- Zjednywanie kleru do współpracy w płaszczyznach:
- zwalczanie alkoholizmu
 - zwalczanie narkomanii
 - publiczne potępienie przez kler kradzieży mienia społecznego
 - zachęcać publicznie do wydajniejszej pracy
 - konstruktywne budowanie linii porozumienia narodowego.

Założenia te są długofalowe.

W sferze administrowania stosunkami wyznaniowymi Wydział koncentrował się na:

- współpraca z terenowymi organami administracji państwowej /instruktarz w poszczególnych urzędach gmin, konsultacje z sekretarzami komitetów gminnych PZPR/
- ocena proboszczów /administratorów parafii/
- prowadzono rozmowy z kierownictwem ZK Caritas i wszystkimi członkami.

W roku 1986 Wydział odwiedziło 169 księży, z którymi prowadzone były rozmowy.

W oparciu o wytyczne Wojewody i Zespołu Politycznego Wydział pełnił rolę koordynatora w realizacji polityki wyznaniowej na terenie województwa. W wielu zakładach pracy i szkołach średnich i wielu innych instytucjach lektorzy KW PZPR prowadzili odczyty związane z polityką wyznaniową.

Wydział ściśle współpracuje z Wydziałami Urzędu Wojewódzkiego: Wydziałem Kultury, Wydziałem Budownictwa, Biurem Planowania Przestrzennego, Wydziałem Zdrowia i Opieki Społecznej, Wydziałem Administracyjno-Społecznym i Wydziałem Finansowym. Wszystkie istotne sprawy w dziedzinie wyznań na bieżąco były konsultowane z Wydziałem IV Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych. Często podejmowane są wspólne działania. Współpraca z innymi organami aparatu państwowego daje pozytywne rezultaty.

Działalność Wydziału w dużym stopniu jest ograniczona małą ilością etatów /dwa/. Dyrektor jest osobą, która rozwiązuje wszystkie sprawy dotyczące działalności Wydziału. Wydział spełnia zadania.

Wydział posiada opracowany plan pracy na rok 1987.^b

Źródło: AAN, Urząd d/s Wyznań w Warszawie, sygn. 128/104, k. 321–323, oryginał, mps.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie – Urząd d/s Wyznań, 125/66, 125/68, 127/67, 127/71, 127/74, 127/103, 128/10, 128/77, 128/104.

Archiwum Państwowe w Warszawie, Oddział w Pułtusk – Urząd Wojewódzki w Ostrołęce, 1313, 2035.

^b Po prawej stronie podłużna pieczętka: Dyrektor Wydziału mgr Eugeniusz Majkowski i odręczny podpis.

Opracowania

Misztal H., *Polskie prawo wyznaniowe*, t. 1: *Zagadnienia wstępne. Rys historyczny*, Lublin 1996.

Misztal H., Mezglewski A., *Zakres kompetencji, styl działania i cele Urzędu do Spraw Wyznań*, w: *Prawo i polityka wyznaniowa w Polsce Ludowej. Materiały II Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Wyznaniowego (Kazimierz Dolny, 26–28 października 2004)*, red. A. Mezglewski, P. Stanisławski, M. Ordon, Lublin 2005.

Zygner L., *Dyrektorzy wydziałów do spraw wyznań urzędów wojewódzkich w Płocku, Ciechanowie i Ostrołęce (1975–1989). Próba nakreślenia portretu zbiorowego*, w: *Urząd do Spraw Wyznań. Struktury – działalność – ludzie*, t. 5: *Kadry*, red. R. Łątka, Warszawa 2025.

Zygner L., *Wydział do spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce 1975–1988/1989*, w: *Urząd do Spraw Wyznań. Struktury – działalność – ludzie*, t. 6: *Główne kierunki działalności 1950–1990*, red. R. Łątka (w druku).